

9 жніўня — выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

На праспекце Незалежнасці ў Мінску.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ
ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ/

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз
інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне
падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Актуальна

ТАЙМНІЦЫ КРЭЎСКАГА ГАРАДЗІШЧА

Адбіткі дажджу і каціных
лапак, а яшчэ і іншыя
артэфакты знайшлі
ў час раскопак археолагі
і валанцёры на тэрыторыі
знакамітага замка.

ст. 3

Соцыум

ТОЙ, ШТО РАЗВЕНЧВАЕ МІФЫ...

Асветніку пад зорным
купалам, мінскаму
Планетарыю, споўнілася
55 гадоў. Якія культурныя
праекты наладжвае гэтая
"паднябесная" ўстанова
для нас? Тое цікава!

ст. 5

Тэма

ТРЭБА ДУМАЦЬ, ЯК ЗАХАВАЦЬ

Рэстаўратар і калекцыянер
будзе прэзентаваць
сабраныя скарбы
15 жніўня на выстаўцы
ў Мірскім замку. Пра тое,
як шукае, для каго
адналяе рарытэты,
журналісту "К" расказаў
Ігар Сурмачэўскі.

ст. 14 — 15

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

9 771994 478007 20032

Нацыянальнае, сучаснае...

Учора ў сталічным Палацы мастацтва прайшла цырымонія закрыцця Рэспубліканскай выставы "Трыенале сучаснага мастацтва" па выніках Рэспубліканскага конкурсу "Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва" ў 2019 — 2020. На цырымоніі былі агучаны імёны лаўрэатаў.

- Намінацыя "Жывапіс" — Алена Шлегель. Квадратны "Родны алфавіт".
- Намінацыя "Графіка" — Юрый Якавенка (мастак), Аляксандр Ашурка (майстар-друкар). Нізка "Санет".
- Намінацыя "Скульптура" — Вольга Орсік. "Трайняты".
- Намінацыя "Дызайн" — Уладзімір Голубеў. Серыя плакатаў "100_BAUHAUS_OPERA_100".
- Намінацыя "Актуальнае мастацтва" — Фёдар Шурмялёў, Марына Жвірбля. Кніга "Звяры".
- Намінацыя "Мастацкая фатаграфія" — Вадзім Качан. Нізка "Знікаючыя ўспаміны былога, альбо Малюнкi часу і святла".
- Намінацыя "Манументальнае і манументальна-дэкаратыўнае мастацтва" — Сяргей Аганаў, Вольга Нячай. Помнік Вялікаму князю Літоўскаму Гедыміну ў Лідзе.
- Намінацыя "Мастацтвазнаўства і крытыка" — Вольга Лабачэўская. Мастацтвазнаўчая манаграфія "Мастацтва дзеля славы Божай: саламяныя іканапісныя вароты і царкоўна-культавыя прадметы".
- Намінацыя "Творчы дэбют" — Алесь Багданаў. Жывапісны трыпціч "Дыялог з будучым геніем".
- Намінацыя "За ўнёсак у развіццё выяўленчага мастацтва" — Іван Міско. На конкурсе прадстаўлены помнікам Льву Сапегу ў Слоніме (у суаўтарстве з Уладзімірам Піпіным і Сяргеем Логвінам).
- Намінацыя "Мецэнат выяўленчага мастацтва" — Унітарнае прадпрыемства па аказанні паслуг сувязі "А1".

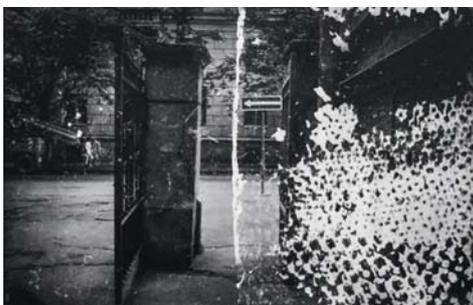
Сяргей Аганаў, Вольга Нячай. Помнік заснавальніку Лідскага замка Вялікаму князю Гедыміну ў горадзе Ліда.

Алена Шлегель. Квадратны "Родны алфавіт".

Вольга Орсік. "Трайняты".

Вадзім Качан. З серыі "Знікаючыя ўспаміны былога, альбо Малюнкi часу і святла".

Алесь Багданаў. Трыпціч "Дыялог з будучым геніем".

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЬВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Яўген РАГІП;
аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ,
Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ;
спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕВСКІ, мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД;
карэктар — Таццяна ПАШЫНКА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паводляючы прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдагуем і не вяртаем. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нечужыя адказваюць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2020. Наклад 2947. Індэксы 63875, 638752. Роўнічны кошт — па дамоўленасці. Падыскана ў друку 07.08.2020 у 16.30. Замова 2558.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавечтва "Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Адбіткі дажджу і каціных лапак

Крэўскае гарадзішча: што яшчэ знайшлі археолагі?

Штогод на працягу двух тыдняў група археолагаў і іх памочнікі — валанцёры працуюць на раскопках старажытнага Крэўскага гарадзішча, якое існавала яшчэ задоўга да знакамітага Крэўскага замка. Сёлета валанцёрскі летнік дзейнічаў з 20 ліпеня па 3 жніўня. У яго складзе — прафесіяналы і аматары, якіх аб'ядналі кіраўнік праекта Алег Дзярновіч і старшыня праўлення мясцовага дабрачыннага фонда “Крэўскі замак” Андрэй Шулаеў. Працягваюцца археалагічныя работы і на тэрыторыі самога замка. Так, падчас кансэрвацыі замка-кастэлі каля паўночна-ўсходняй сцяны выяўлена невядомая дагэтуль цагляная муроўка.

Сяміметровая цагляная муроўка абаряецца фактычна на рэальны падмурак сцяны замка, што не ўласціва для падобных збудаванняў XIII — XIV стст. Бо асабліваці будаўнічай тэхналогіі падобных абарончых замкаў, характэрных для Балцкага рэгіёна, вызначаюцца тым, што цэгла выкарыстоўвалася пераважна для аздаблення вежаў, арачных праходаў, у дэкаратыўным пасе звонку на перыметры замка. А для сцен кастэлі цэгла — вельмі дарагое задавальненне. Да таго

ж ненадзейнае, бо бутавыя камяні, выкладзеныя на глінянай рошчыне і замацаваныя вапнавай рошчынай, даюць больш гарантый пры нападзе праціўніка.

Вядучы навуковы супрацоўнік інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Алег Дзярновіч, які ажыццяўляе археалагічны нагляд за ходам работ на Крэўскім замку, прапанаваў унесці карэкціроўку ў рэстаўрацыйны праект. Першапачаткова

На далоні Алега Дзярновіча — скабянка, знойдзеная на замчышчы.

меркавалася ўсю паўночна-ўсходнюю сцяну знутры з класіфікацыяй каменем. Але, улічваючы, што ўчастак гэты не тыповы для пабудовы, якая ўзводзілася ў XIV стагоддзі, мяркуецца пакінуць фрагмент з буйной цэгла, што правяўіўся пасля ачысткі ад друзу і іншага смецця. Ніякіх гістарычных звестак пра гэту збудаванне ў архівах і вядомых даледчых дакументах няма. Таму вялікі аб'ём работы чакае даледчыкаў крэў-

скай даўніны, археолагаў, гісторыкаў.

Дарэчы, і цэгла Крэўскага замка адрозніваецца большым памерам і адсутнасцю барознаў (карнелюраў) характэрных для падобных будаўнічых матэрыялаў старажытнасці. А яшчэ на ёй захаваліся своеасаблівыя аўтографы з глыбінні якаю — адбіткі кропляў дажджу і каціных лап. Лічыцца, што гэтыя сляды з'явіліся на асобных цагляных падчас сушкі цэгла-сырца.

Карпатлівая праца для рук валанцёраў.

Алег Дзярновіч у інтэрв'ю сродкам масавай інфармацыі распавёў і пра іншыя знаходкі падчас археалагічных раскопак гэтага пошукавага сезона.

Шмат цікавых артэ-фактаў знойдзена як на тэрыторыі Крэўскага замка, так і на гарадзішчы.

Валанцёры, аматары гісторыі, якія шукаюць у зямлі рэшткі ад былых эпох, знайшлі на старажытным гарадзішчы шмат так званых статусных рэчаў, альбо іх фрагментаў, што сведчыць пра заможнасць тагачасных жыхароў і досыць высокае развіццё рамястваў і гандлю на гэтых землях. Паводле Алега Дзярновіча, раз-пораз трапляюцца матэрыялы, якія яскрава сведчаць пра гарадскі характар паселішча.

— Адкуль пайшло старажытнае Крэва? — разва-

жае Алег Іванавіч. — Вынікам раскопак, якія мы з перапынкамі вядзем ад 2012 года, стала разуменне: да пабудовы мураванага замка цэнтрам ранняга Крэва было якраз гарадзішча. Пазней на змену прыйшла мадэль раннеўрбаністычных паселішчаў абалат княжскіх рэзідэнцый, якія будаваліся па-за горадам. А вось мястэчка Крэва, згадка пра якое з'явіліся ў XVI — XVIII стагоддзях, развівалася ўжо вакол замка.

Па словах Алега Дзярновіча, прыклад Крэва XI — XIII стагоддзяў можа скарактаваць звычайна ўяўленні пра даўнюю Літву. Найперш, спрэчкі наконт таго, якой была першапачатковая Літва — балцкай ці славянскай.

Ала СТРАШЫНСКАЯ
Фота аўтара

Грунвальд: узровень уздзеяння мусіць быць...

У Нацыянальным гістарычным музеі праходзіць фотавыстава, прысвечаная 610-й гадавіне Грунвальдскай бітвы. На прадстаўленых здымках — фрагменты гістарычнай рэканструкцыі, што рэгулярна ладзіцца на полі, дзе ў Сярэднявеччы былі спынены тэўтонскі “Націск на Усход”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

У выніку перамогі Вялікае Княства Літоўскае і Польская карона атрымалі на некалькі стагоддзяў адносна спакойную мяжу на захадзе. Пасля Грунвальда больш як пяцьсот год, аж да Першай сусветнай вайны, на нашай зямлі не бачылі ўзброеных германцаў. Тая перамога стала адной з перадумоў культурнага ўздыму, што адбылося ў Вялікім княстве ў XVI стагоддзі. Бо ўзнікла магчымасць пераамерыкаваць частку сродкаў, якія раней забірала абарона, на патрэбы мірнага жыцця. Праўда, Польшча ад Грунвальда выйшла болей за наш край. Ціск з захаду на

Польшчу знік, а на ўсходзе войны ВКЛ з Масковіяй не прыпыняліся...

Грунвальд — адна з найважнейшых старонак нашай гісторыі. Выстава цікавая найперш для тых, хто неаб'якава да Сярэднявечча і захапляецца рэканструкцыямі гістарычных падзей. У Беларусі не першы год ладзіцца касцюміраваныя дзеі. Варта адзначыць, што рыцарства сёння ў трэндзе. Аматырскія аб'яднанні, як правіла, самі ствараюць сярэднявечны рыштунак і зброю, каб потым удзельнічаць у “рыцарскіх турнірах”. Сёння падобныя аб'яднанні ёсць не толькі ў краінах, дзе такая матэрыяльная культура мае свае традыцыі і з'яўляецца неад'емнай часткай нацыянальнай гісторыі, але нават у Расіі, дзе рыцарства як з'явы не было нават тэарэтычна з прычыны спецыфікі палітычнай гісторыі Масковіі.

Я, маючы сярэд знаёмстваў мастакоў, што працуюць з металам і каліні, калі робіць рэканструкцыі халоднай зброі рыцарскіх часоў, уяўляю — наколькі гэты занятак творчы і як праца зацягвае. Дарэчы, без інтэлекту выйсці за сярэдні за яе не варта

Аповед пра Грунвальд у пастаяннай экспазіцыі музея.

брацца. Бо каб зрабіць копію старажытнага клінка ці тарчы-шчыта, акрамя валодання пэўнымі тэхнічнымі навыкамі трэба яшчэ разумець тую эпоху — а для гэтага пажадана чытаць кнігі і хадзіць па музеях.

На фотаздымках выставы можна разгледзець, які метал для свайго рыштунаку скарыстоўваюць “рыцары”, якой геральдыцы

адаюць перавагу, як наладжаны побіт у лагеры на Грунвальдскім полі падчас рэканструкцыі бітвы.

Выстава размешчана ў калідоры паміж экспазіцыйнымі заламі першага паверха музея. Ёй вельмі пасуе скульптуры Вітаўта і Ягайлы, што знаходзяцца ў адной з гэтых залаў. Фігуры выкананыя паводле афіцыйных партрэтаў і апісанніў з максімальнай

эмоцыямі. Я глядач падрыхтаваны і асэнсоўваю тое, што на фатаграфіі, — а гэта рэканструкцыі славацкіх бітвы — з гледзішча свайго жыццёвага досведу і ўласных гістарычных ведаў. А што возьме з гэтага нехта, што ўпершыню пра Грунвальд чуе? Мабыць, толькі зафіксуе ў памяці тое, што была калісыя вялікая бойка? Каб такі глядач-неафіт зразумеў значэнне Грунвальда для лёсу Беларусі, недастаткова змясіць на выставе проста тэкст з апісаннем бітвы. На маю думку, тут павінен парупіцца і дызайнер-экспазіцыйнер, і музейшчык-метадыст, і псіхолаг-сацыёлаг. Артэ-факт ці фотаздымак мусіць “працаваць” так, каб нічога не трэба было тлумачыць.

Восе глянжу я, да прыкладу, на царкву ў Сын-кавічах (ды нават на яе здымак!), пабудаваную за тры гады да Грунвальдскай бітвы, і разумею: у нашай краіне — вялікая гераічная гісторыя. Такі ж узровень уздзеяння мусіць быць ад музейнай рэчы ці дакументальнага здымка ў музейнай экспазіцыі. Не ўсе ж гледачы падрыхтаваныя...

Можна паверыць, што менавіта так і выглядалі героі Грунвальда. Маю па выставе і пэўныя заўвагі. Нацыянальны гістарычны па вялікім рахунку з'яўляецца галоўным музеем краіны. Рабіць “проста выставу” тут нельга. Кожная павінна быць падзей, і не толькі інфармаваць гледача, але і ўзбагачаць яго ведамі і

Падказка ад прашчураў

У адным з нядаўніх нумароў, гаворачы аб праблемах пошуку продкаў (гл. матэрыял “Айчынная генеалогія: зірнуць у мінулае, каб пабачыць будучыню” у № 30 за 25 ліпеня), мы звярнулі ўвагу на тое, што першачатковай інфармацыяй, неабходнай для складання свайго радаводу, з’яўляюцца не архіўныя звесткі, а перадусім расповеды старэйшых сваякоў, якія дазваляюць высветліць пытанні напрамку, для наступных пошукаў.

Антон РУДАК

Яшчэ не будучы гісторыкам па адукацыі, у дзяцінстве і юнацтве я, хаця і несвядома, у справе вывучэння радаводу заўжды прытрымліваўся акурат такога шляху — не імкнуўся да архіўных росшукаў, якія патрабуюць багата часу і высілкаў, а перадусім слухаў расповеды бабуль, дзядоў і іх сваякоў, пакуль яны былі жывыя, а таксама назапашваў звесткі пра месцы, дзе нарадзіліся, жылі і былі пахаваныя нашыя продкі. Бо гэтыя ж мясціны непасрэдна ўплываюць на нашу сувязь з родам, даюць магчымасць глыбей зразумець сваіх прашчураў, на свае вочы пабачыць атачэнне, у якім яны жылі, кахалі, прашавалі, а ўрэшце знаходзілі спачын. Нядаўна я быў намала здзіўлены, прачытаўшы на адным з сёніўных генеалагічных форумуаў пытанне: ці ведаеце вы дакладныя месцы, дзе стаялі хаты вашых продкаў, ці захаваліся яны? Пачаўшы шукаць алказ, я зразумеў, што з усіх дамоў, пабудаваных маімі прапрадзедзі, захаваліся толькі адзін — і той, на жаль, не ў лепшым стане. Што зробіш, калі жыццё такіх сялянскіх драўляных хат было ў Беларусі надта недаўгавечным — амаль у любы час.

Так складалася, што ў жывым на сёння засталася толькі адна мая бабуля, а іншая бабці і абодвух дзядоў няма на свеце ўжо больш як дзесяць гадоў. На жаль, усур’ёз цікавіцца гісторыяй сваёй сям’і я пачаў запозна. Хаця асноўную інфармацыю аб лёсах сваіх продкаў я паспеў даведацца, тым не менш, некаторыя дэталі давялося высветліць у больш далёкіх сваякоў ці з пісьмовых крыніц. Асабліва гэта тычылася звестак пра пятае калена продкаў — прапрадзедзі і прапрабабак, аб якіх у сям’і ведалі зусім мала. Прычым калі пра мужчын, які правіла, памяць захоўваецца хаяя б у імёнах па бацьку, то пра жанчын часта не застаецца звестак нават аб дзявочым прозвішчы, што значна ўскладняе далейшы пошук.

СУПАСТАЎЛЯЮЧЫ ІМЁНЫ І МЯСЦІНЫ

Зрэшты, часам вам можа проста пашанцаваць, і ніякіх прамерных высілкаў росшукі не за патрабуюць — раней ці пазней тая ці іншая інфармацыя знаходзіцца ў сёйце, дзе на сённяшні дзень

Як адшукаць свае карані ў гісторыі краіны і яе культурнай спадчыне — на прыкладзе звычайнай беларускай сям’і

прадстаўлена дастаткова багата звестак аб нашых продках. Так, напрыклад, з дапамогай простага запыту ў пошукавых сістэмах па імені і прозвішчы аднаго з прапрадзедзі мне ўдалося натрапіць на звесткі пра ягонага бацьку, а майго прапрадзедзі, Якава Агейчыка — на адным з генеалагічных форумуаў быў выкладзены поўны спіс насельнікаў яго роднай вёскі

якую цяжка назваць іначым, як палтэргейстам — у 1939 годзе ў іх хаце пачало рабіцца нешта няладнае: роўна апоўначы пачыналі перамяшчацца ў паветры прадметы, самі сабою грукалі аканіцы, у вёдрах “танчыла” вада, а пасля дайшло да таго, што проста ўдзень бульбіны на гародзе выляталі з зямлі і грукалі ў плечы людзям. Я сам не

не ведалі пра магілу нашага продка. Гэтая загадка адкрылася толькі пасля таго, як мы з роднымі нарэшце выбраліся ў падарожжа на радзіму прашчураў.

Прадзед Рыгор Рудак нарадзіўся акурат за сто гадоў да мяне, у 1889, у вёсцы Цінаўка на Глыбоччыне. Скончыўшы Вілейскую і Барунскую настаўніцкія школы, у 1909 годзе распачаў сваю педагагічную

мясцовых могілках, які выявілася, захавалася магіла майго прапрадзедзі Георгія Рудака і яго жонкі Агафі. Высветліць гэта ўдалося зусім нечакана — на адну з маіх публікацый у сёйце, прысвечаных сямейнай гісторыі, адгукнуўся раптам чалавек, які аказаўся праўнікам прапрадзедзі брата. Дагэтуль мне была знаёмай толькі фраза з уласнаручнай прапрадзедзі аўтабіяграфіі: “Бацька меў 8 гектараў зямлі і нас шасціра дзяцей” — але я не ведаў нават іх імёнаў. Цяпер жа нечаканы далёкі сваяк, які ўсё дзяцінства правёў у Цінаўцы, падзяліўся са мной і гэтай інфармацыяй — больш за тое, знайшліся на вясковых могілках і магілы прапрадзедзі братаў Мікалая ды Паўла.

Але ёсць у гэтым ціхім кутку Глыбоччыны яшчэ адна магіла, якую мы мусілі нарэшце наведаць, і якая таксама, пэўным чынам, звязаная з гісторыяй нашага роду. У вёсцы Ліпліны, што ўсяго за пяць кіламетраў на поўдзень ад Цінаўкі, знайшоў свой вены спачын Язэп Драздовіч. Сямейнае паданне сведчыць, што прапрадзед са слаўным мастаком магілі быць знаёмыя — і тут няма нічога здзіўнага, бо яны былі амаль раўналеткамі, нарадзіліся і доўгі час жылі ў адных мясцінах, а да таго ж належалі да не надта шматлікай у тым часе беларускай мясцовай інтэлігенцыі.

Так ці іначым, прапрабка мая, прапрадзедзі жонка, была ў сваяцтве з жонкай блізкага сябра і царскага вайска, цудам не трапіў на фронт Першай сусветнай вайны — а тут паласцела і рэвалюцыйная завіруха, а пасля — Грамадзянская і Савецка-польская войны.

У выніку Рыжскага міру 1921 года прапрадзедзі родныя мясціны адыйшлі да Польшчы, а ён вярнуўся ў бацькоўскі край, не маючы нават права выкладаць у школе — бо не ведаў польскай мовы. Толькі ў 1926 годзе, падвучыўшыся і здаўшы экзамены, прапрадзед быў дапушчаны да працы ў дзюхоўнай польска-беларускай дзяржаўнай школе. А ў жніўні нумары заходнебеларускай газеты “Народная справа” за 1925 год удалося адшукаць згадку, што прапрадзед Рыгор нават ахвяраваў грошы на пабудову ў Глыбокім гмаху для беларускай гімназіі, стварэнне якой ініцыявала Таварыства беларускай школы. Працягваю настаўнічаць прапрадзед і пасля прыходу савецкай улады ў верасні 1939-га, і ў гады вайны, і пасля яе — амаль да самай смерці ў 1970 годзе. Пахаваны ён у мястэчку Пліса, што на паўночных ўсход ад Глыбокага, магілу яго мы ведаем і даглядаем. Але ж дзе шукаць магілы яго бацькоў?

Далёкая для нас, сённяшніх, малая радзіма продкаў робіцца блізкаю, варта толькі вярнуцца на яе — замест іх, зірнуць на гэтыя вёскі, могілкі, лясы, палі і дарогі іх вачыма. Гісторыя галінак роду пераплітаецца ў нашадкахо, злучае мінулае з сучаснасцю. Колішні прапрадзедзі дом з Плісы даўно перавезены пад Мінск, на зямлю, дзе некалі жылі яго сваты. І сёння ўсе мы, іх унукі і праўнікі, разам збіраемся там, не забываючы выбірацца і ў далейшы падарожжы ў прасторы ды часе, каб глыбей спасцігнуць загадкі свайго роду, таямніцы гісторыі сваёй краіны, знайсці падказкі ад прашчураў на шляху ў будучыню.

Ілюстрацыі з сямейнага архіва аўтара

Прадзед Рыгор Рудак, дзед Алег і прапрабка Алена. 1930-ыя гады.

Янка Пачопка са сваячкай на фоне маляванага дывана Язэпа Драздовіча.

Міжваеннае настаўніцкае пасведчанне Рыгора Рудака.

Кабылічы (цяпер — Пшчанская Пухавіцкага раёна) за 1925 год, дзе толькі адзін чалавек меў адпаведнае імя.

Імёны прапрадзедзі і прапрабабкі па матчынай лініі Івана і Марыі Навіцкіх удалося адшукаць у базах звестак рэпрэсаваных - яны абое былі расстраляныя ў 1937 годзе па сфабрыкаванай справе “Польскай арганізацыі вайскавой”, бо жылі непадалёк ад старой савецка-польскай мяжы, і, да таго ж, мелі сваякоў у Заходняй Беларусі. Дарэчы, гэтак жа знайшліся і звесткі пра прапрадзедзі брата, які акурат жыў у міжваеннай Польшчы — аказалася, што ён быў высланы на Поўнач у 1940 годзе. Прычым цікава было высветліць, што прапрадзед назваў сына, майго прапрадзедзі, у гонар свайго брата — Леапольдам.

ХАТЫ ВАНДРУЮЦЬ РАЗАМ З ЛЮДЗЬМІ

Адметна таксама і іншае супадзенне, якое звязвае абедзве галіны майго роду — і Агейчыкі, і Навіцкія былі вымушаныя, у выніку розных абставін, перавезці свае родныя хаты з аднаго месца на іншае. Прадзед Фёдар Агейчык, які пасля службы ў Першай коннай арміі Будзённага некалькі год працаваў у сябе на радзіме старшынёй калгасу, заставаўся прытым непісьменным, таму вымушаны быў у выніку гэтую пасадку пакінуць, і ў пошуках кавалка хлеба перавёз сваю хату на станцыю Рудзенск, дзе ўладкаваўся грузчыкам.

А вось з Навіцкімі выйшла і зусім містычная гісторыя — на сваім хутары Вербнікі пад Мінскам яны сутыкнуліся са з’явай,

надта веру ў іншасветныя з’явы, і, напэўна, засумняваўся б, прачытаўшы недзе такі аповед — але гэта ўсё бачыла на свае вочы мая прапрабка, якая яшчэ паспела патрымаць мяне на руках. Так ці іначым, пераспрабаваўшы ўсе метады барацьбы з нячыстай сілай, сям’я паслухалася нечай парадзі і перавезла хату на новае месца, у суседнюю вёску — а там усё шчасліва скончылася.

ЛЁС ВЯСКОВАГА НАСТАЎНІКА

Так паступова, з часам мне ўдалося, збольшага, высветліць, дзе сяліліся мае прапрадзедзі і прапрабабкі, як звалі іх бацькоў, дзе яны жылі і былі пахаваныя. Але, парадаксальным чынам, да апошняга засталася невыялена звесткі акурат пра прапрадзедзі па прамой мужчынскай лініі. Дзіўна — бо ад прапрадзедзі, ягонага сына, застаўся ў сям’і найбагацейшы архіў: з дзясятка фотаздымкаў, аўтабіяграфія, пасведчанні аб навучанні і працы, пачынаючы з дарэвалюцыйных часоў, асабістыя рэчы — акулеры, пенсію, сробныя кішэнныя гадзіннік... Доўгі час я нават не задаваўся пытаннем, дзе пахаваны ягоны бацька, а мой прапрадзед. Дзед і бацька мае выраслі ўжо далёка ад прапрадзедзі вёскі, і зусім нічога

дзейнасць, працуючы ў школах Ашмянскага і свайго роднага Дзісенскага павета. Потым адвучыўся на прапаршчыка, адслужыў у царскай войску, цудам не трапіў на фронт Першай сусветнай вайны — а тут паласцела і рэвалюцыйная завіруха, а пасля — Грамадзянская і Савецка-польская войны.

У выніку Рыжскага міру 1921 года прапрадзедзі родныя мясціны адыйшлі да Польшчы, а ён вярнуўся ў бацькоўскі край, не маючы нават права выкладаць у школе — бо не ведаў польскай мовы. Толькі ў 1926 годзе, падвучыўшыся і здаўшы экзамены, прапрадзед быў дапушчаны да працы ў дзюхоўнай польска-беларускай дзяржаўнай школе. А ў жніўні нумары заходнебеларускай газеты “Народная справа” за 1925 год удалося адшукаць згадку, што прапрадзед Рыгор нават ахвяраваў грошы на пабудову ў Глыбокім гмаху для беларускай гімназіі, стварэнне якой ініцыявала Таварыства беларускай школы. Працягваю настаўнічаць прапрадзед і пасля прыходу савецкай улады ў верасні 1939-га, і ў гады вайны, і пасля яе — амаль да самай смерці ў 1970 годзе. Пахаваны ён у мястэчку Пліса, што на паўночных ўсход ад Глыбокага, магілу яго мы ведаем і даглядаем. Але ж дзе шукаць магілы яго бацькоў?

ЯЗЭП ДРАЗДОВІЧ У СЯМЕЙНЫМ ПАДАННІ

З Плісы мы накіраваліся на паўднёвы ўсход, за Пальсвілле — у прапрадзедзі родную вёску Цінаўку. Сёння яна, налічваючы толькі некалькі хат, згубілася між палёў і лясоў Глыбокага раёна на беразе рэчкі Шошы. Акурат тут, на

Той, што развенчвае міфы, або Асветніцтва пад зорным купалам

Мінскаму Планетарыю — 55. Узрост даволі сталы, калі меркаваць па тым, што самы першы планетарый ў свеце, які з’явіўся ў Мюнхене, адзначае векавы юбілей толькі праз пяць гадоў. Ну а тое, што жыць планетарыям на Зямлі не адзін век, не выклікае ніякіх сумненняў. Па сутнасці, уся іх гісторыя — гэта пошук найбольш відовішчых спосабаў расказаць пра зорнае неба, цікавасць да якога ў чалавека ніколі не згасне.

Мінскі Планетарый.

Менавіта на грэбні хвалі, у пачатку касмічнай эры, і быў пабудаваны мінскі Планетарый. Запуск першага штучнага спадарожніка Зямлі, палёт Юрыя Гагарына ў космас, выхад Аляксея Лявонава ў касмічную прастору і першыя крокі Ніла Армстранга і Базза Олдрына па паверхні Месяца — важныя касмічныя падзеі адбываліся ў межах крыху болей, чым аднаго дзесяцігоддзя. У Планетарый дэманстравалі відовішчнае зорнае неба, якое немагчыма ўбачыць у вялікім горадзе з-за асветлення, а лектары ўсесаюзнага таварыства “Знанне”, выкладчыкі, навуковыя супрацоўнікі Акадэміі навук БССР вялі асветніцкую працу, пашыраючы ўяўленне наведвальнікаў пра Сусвет.

— Місія планетарыяў у тым, каб данесці да людзей сучасную астранамічную карціну свету, і яна не змянілася цягам ста гадоў, — кажа загадчык мінскага Планетарыя Аляксандр Мікуліч. — Менавіта ў астраноміі, як навуцы, зараджаліся метады і прынцыпы апісання свету. Так, назіраючы за рухам планет, Ньютан стварыў класічную механіку і тэорыю прыцягнення. Глумачэнне спектраў зорак садзейнічала распрацоўцы тэорыі выпраменьвання. Вызначэнне хуткасці свету па астранамічным назіранні стала адным з важных фактараў тэорыі адноснасці. Астраномія яшчэ і элемент культуры чалавека. На жаль, сёння ўжо нават старшакласнікі не называюць прычыну змены года, не раскажучы пра сістэму геаграфічных каардынат. А

на вывучэнне астраноміі ў школе адведзена толькі гадзіна ў тыдзень. І гэтага недастаткова для фарміравання грунтоўных ведаў. Акрамя таго, не спыняецца вялізны паток міфалагічнай інфармацыі. Мы пастаянна сутыкаемся з астралягіяй, уфалогіяй, міфамі пра канец свету касмічнага генэзісу, непазбежныя сутычкі з астероідамі ці каметаі, прагнозамі пра хуткае згасанне Сонца, міфам пра тое, што Зямля плоская, што амерыканскія астранаўты не ляталі на Месяц і мноствам падобных канцэпцый і тэорыяў. Таму, прыходзячы лепш у Планетарый.

ЗОРНЫ ПРАЕКТАР

Зорная зала мінскага Планетарыя, якая накрыта купалам дыяметрам 12 метраў, абсталявана аптыка-механічным апаратам “Планетарый”, зробленым на заводзе CarlZeiss. Менавіта гэтая нямецкая кампанія, якая спецыялізуецца ў галіне аптыкі, і сабрала першы праектар, які ўяўляў з сябе сукупнасць шматлікіх агнячынных ліхтары, што працыравалі выяву зорак і планет на купал. Пасля запуску ў СССР першага спадарожніка планетарый алікраваліся сотнямі. У гэты час з’явіліся вытворцы абсталявання ў Японіі і ЗША. Але завод CarlZeiss застаўся лідарам вытворчасці. Тэхнічныя магчымасці мадэлявання Сусвету развіваюцца далей. Акрамя таго, новыя тэхналогіі прыйшлі на змену былым дыяфільмам і слайдам.

МЫШАНЯТЫ І МУЛЬЦЫК

Піп і Скрып сталі героямі першага беларускага паўнакупальнага фільма “Мышаняты і Месяц”. За аснову мультыка ўзята расправа на дзіцячых школьнікаў праграма пра цікаўных мышанят, якія вельмі хочучы пакаштаваць нябеснага сыру, і нават не згадваюцца пра тое, што гэта не крутыя ласунак, а спадарожнік Зямлі — Месяц. Мультык ствараўся ў “мяшанай тэхніцы”. Лялечных мышанят рабілі на заказ — з лямцу на дратавым каркасе для гнуткасці. Мультыяшны свет мадэлявалі з кардону і трохмернай

нца”, “Майя. Назіральнікі Сусвету”, “Рознакаляровы Сусвет”.

У ФЕСТИВАЛЬНЫМ НАПРАМКУ

Менавіта з мышанят Піпа і Скрыпа пачалася і гісторыя Мінскага міжнароднага фестывалю паўнакупальных фільмаў.

— Мы прымалі ўдзел у фестывалях у Яраслаўлі, Брно, Тулузе, Іене, — адзначае Аляксандр Мікуліч, — і кожны раз думалі пра тое, каб прыцягнуць гэты рух да нас, у Мінск, каб беларускія глядачы ўбачылі лепшыя сусветныя фільмы, а мастакі заахвоціліся іх стварэннем. І пасля таго, як у мінскага Планетарыя з’явіўся ўласны фільм, прынялі рашэнне ладзіць фестываль. Першы Мінскі міжнародны фестываль паўнакупальных фільмаў (MIFF) прайшоў у 2018 годзе. Сёння я з узаўвяданнем магу казаць, што ў культурнай прасторы Беларусі — новая ўнікальная з’я-

“Час танцаваць” Дар’і Шкоравай, “Гармония Универсу-ма” Веранікі Навішай і “Далей-далей” Івана Гапіенкі. У трохіх фестывалі, якія плануецца ў кастрычніку, таксама прымуць удзел іх новыя працы.

МАЙСТЭРНЯ ПАД КУПАЛАМ

Аляксандр Мікуліч: “Зорная зала Мінскага планетарыя сёння ператваралася не проста ў купал, пад якім запальваюцца зоркі. Адначасова гэта студыя, дзе ствараюцца ўласныя фільмы. Сёлета мы плануем выхад на экран яшчэ адной новай дзіцячай карціны з 3D анімацыяй “З Алюшай па планетах”. Але наш купал — гэта адкрытая пляцоўка і для ўсіх аўтараў, якім цікава працаваць у тэхніцы паўнакупальнага кіно. Другі год мы супрацоўнічаем з Акадэміяй мастацтваў, і студэнты энтузіясты ствараюць свае праектныя і курсавыя працы. Сёлета — гэта паўнаметражны фільм “Мары зорак” Івана Гапіенкі і яго каманды, кароткі метр “Дрэва свету” Мікіты Бур’яка”.

Купальная зала Планетарыя стала вельмі прыдатным месцам для правядзення музычных сустрэч. У межах праграмы “Музыка і зоркі” прайшла серыя канцэртаў як класічнай, так і авангарднай музыкі. Па ранейшаму запатрабаваным застаецца лекторыі. У рамках праекта “Трыбуна навукоўцы” ў мінскім Планетарый з амаатарамі астраноміі сустракаюцца вядомыя беларускія і замежныя навукоўцы. Самых маленькіх наведвальнікаў кожны год запрашае дзіцячы астранамічны клуб “Галілео”, а дарослых — клуб амацараў астраноміі “Аш-ню”. Не засталася па-за ўвагай мінскага Планетарыя і выставачная дзейнасць. У прасторным холе ладзяцца экспазіцыі дзіцячага малюнка, фатаграфіі, цыянатыпш.

— Мы б хацелі, каб мінскі Планетарый стаў сучаснай пляцоўкай з новым абсталяваннем, каб была добрая база для развіцця існуючых і новых праектаў, — кажа Аляксандр Мікуліч. — Мы імкнемся дадзейнічаць усе свае рэсурсы. Але час ідзе, а будынак планетарыя і абсерваторыі старэюць. Зараз з кожным годам усё больш сіл і сродкаў ідуць на рамонтны. Відавочна, што зорнаму небу пад купалам патрэбны новы сучасны будынак. Каб стагоддзе за дзень адкрыцця першага планетарыя, якое будзе адзначаць сусветная астранамічная супольнасць у 2025 годзе, сустрэць з грандыёзнымі планами на будучае.

Іна НАРКЕВІЧ
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Кадры з беларускіх паўнакупальных фільмаў.

камп’ютарнай графікі мастачкі фільма Насці Дыро. У мышанят відзайнжынер Андрэй Шохан ўдыхаў жыццё, і лялькі пацяналі рухацца на зялёным храмаке. Для агучкі герояў запрасілі акцёраў, а кампазітар Андрэй Кашчэў спецыяльна для фільма напісаў касмічную месязовую музыку.

“Мышаняты і Месяц” маюць шчаслівую фестывальную гісторыю, якая пачалася з Яраслаўлі (“Аллюстраванне Сусвету”). А ў мінулым годзе ў мінскім Планетарый адбылася прэ’м’ера яго беларускамоўнай версіі. Дарэчы, пераклад паўнакупальных фільмаў на родную мову — адзін з напрамкаў дзейнасці мінскага Планетарыя. Сёння беларускамоўныя глядачы могуць паглядзець такія фільмы, як “Далёка ад Со-

ва. У мінулым годзе MIFF сабраў каля сарака цудоўных стужак, паказаў жанравую і мастацкую разнастайнасць сучаснага паўнакупальнага кіно. І практычна ўсе прагледы прайшлі з аншлагам.

У праграме MIFF — конкурсныя паказы навукова-папулярных дакументальных, анімацыйных, кароткаметражных фільмаў, створаных за апошнія два гады ў розных краінах свету. Другі фестываль прадэманстравалі, што яму патрэбна яшчэ адна намінацыя — конкурсе арт-фільмаў. Паўнакупальнае кіно, як від кінамастацтва, безумоўна, не стрымала рамак навукова-папулярнай астранамічнай тэматыкі, скіраваўшыся ў бок арт-кіно. Менавіта ў гэтай намінацыі былі прадстаўлены і тры работы студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў:

Я назаву ўсяго пару яго песень, і вы абавязкова пагадзіцеся са мной, што сённяшні госьць “К” — рэальна адзін з вядучых беларускіх хітмэйкераў: “Жемчуга”, што ўвасоблены Інай Афанасьевай, і “Падае снег” у выкананні Вольгі Плотнікавай. Ды і як чалавек кампазітар Генадзь МАРКЕВІЧ добры, паверце...

НЕ ВЕЛМІ ЛЮБІЦЬ ОПЕРУ

— Для цябе перыяд сацыяльнай адлегласці стаў прадуктыўным часам працы?

— І так, і не. Спыраша быў парубі, што засяду ў студыі — яна ў мяне дома знаходзіцца, пачну плённа працаваць, альбо запісаць. А потым навалілася маса другасных спраў — сэмплы пачысціць, камп’ютар — ад нейкага смецця, заняўся ўсім тым, да чаго рукі не даходзілі. Асвойваў спадарожныя маёй прафесіі “рамёстны” — працу з відэа, гукам. І па хаце нешта трэба было рабіць. Але сякія-такія музычныя накіды нарадзіліся, праўда “пад ключ” нічога не стварыў.

— Я думаў, можа, ты не толькі мелодыі песень прыдумляў, а і на буйныя па форме творы замахнуўся. На оперу...

— Не, опера — дакладна не маё. Хоць я і акадэмічны музыкант па адукацыі — скончыў у 2001-м тады яшчэ Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры па класе харавога дырыжыравання. Сёння класіку магу, кашне, паслухаць, але не больш.

— Твая жонка — папулярная спявачка Вольга Плотнікава — у анлайне выступае? Дарэчы, хай і са спазненнем, мы віншваем яе з мінулым юбілеем, перадай ёй нашы пажаданні ўсяго самага добрага!

— Дзякуй, абавязкова перадам! Оля выступала ў рамках праекта, арганізаванага прадзюсарскім цэнтрам “Спамаш” — у падтрымку мелодычных работнікаў. Правяла майстар-класы — як прадстаўнік Беларусі — для ўдзельнікаў аднаго з расійскіх конкурсаў, і запісала некалькі аўдыякніг для літаратурнага праекта: Ганны Князевай “Кольца з грыва амурамі”, Алега Роя “Недарэчная звычка жыць”, Маргарыты Южынай “За збычу мараў!”, Надзеі Волгінай “Замойлена закаханца”...

— Пачынаючы прафесійны шлях, ты адразу акнуўся ў поп-музыку, у эстраду, як на постаўкай прасторы кажучь. Няўжо, да прыкладу, рок-стылістыка ніколі не прыцягвала?

— Зусім і не адразу! У школе ў родным Навагрудку, калі яшчэ быў вучнем, граў у гурце “Свечкі” самую розную музыку на танцах, нават у гарадскім парку. Памятаю, нешта і запісаць спрабавалі. І ва ўніверсітэце быў гурт — адну яго праграму здавалі, як і патрабавалася ў той час, камісіі — з песнямі савецкіх афіцыйных аўтараў; а другую рабілі ўжо для душы — рок-н-рольную. Паспелі, дарэчы кажучы, у рамках культурнага абмену ў 1988-м з’ездзілі ў Патсдам, дзе выступілі на адкрытай пляцоўцы з двума нямецкімі калектывамі. А грунтваліся мы — удзельнікі студыі “Красныя

Генадзь МАРКЕВІЧ:

Фота з архіва Генадзя Маркевіча

“Магу

аддаць песню забясплатна”

звезды” — у мінскім Палацы культуры прафгэхадукцаў. У ім жа рэпэціравалі і такія вядомыя на той момант гурты, як “Инспектор”, “Акцент”, “Квинта”. Але тут разваліўся Саюз і трэба было неяк выжываць. Я апынуўся ў студыі гуказапісу, падглядаў за старэйшымі таварышамі, сам паволі стаў “руліць” — дэбют выпай на нейкую песню тагачаснага гурта “Мроя”. Металкаманды запісваў — “тяжелая” тады ў модзе быў. Набіваў руку, увогуле. А ўжо пазней пачалося маё супрацоўніцтва ў якасці кампазітара і аранжыроўшчыка

чыць, яна мае права на існаванне. Моду ў папулярнай музыцы для нашага шырокага кола слухачоў вызначаюць сёння не фірмовыя заходнія артысты, а, на жаль, расійскія, і менавіта не высокага ўзроўню, якіх засілі ў радыё- і тэлеэфірах. І калі беларускі выканаўца прыязджае ў глыбінку, публіка чкае ад яго нешта такога ж. Таму шэраг аічныхных выканаўцаў, аўтараў песень і падладжваюцца пад чаканні. І па гэтых творах робяцца высновы аб усім сучасным беларускім музычным рынку. Не заўважаючы таго, што ў краіне

нешта ўзгадала... Ні на што не намякаю, ні да чаго не заклікаю і не ведаю, ці правільна паступілі ва Украіне, па большай частцы адмовіўшыся ад расійскага музычнага кантэнту, але нічога страшнага з украінскай папулярнай музыкой не адбылося, наадварот — у суседзяў на першыя пазіцыі паднялося шмат цікавых спевакоў і спявачак, калектываў.

— А што з кампазітарскай думкай цяпер у гэтым жанры ў Беларусі?

— Мяркую правільным, што маладыя выканаўцы сталі самі сабе пісаць песні. Узяць Кірыла Гуда. У яго ёсць трэкі, якія мной не прымаюцца, але ёсць і проста класныя, я не разумею, як ён іх складае. У асноўным жа, усё — выкананне, мелодыя, гэкт, аранжыроўка — у Кірыла знаходзіцца ў гармоніі. У сённяшняй музыцы мне не імпаўне падобнасьць па мелодыі і аранжыроўцы шэрагу песень аўтарства новых артыстаў, да таго ж такія рэчы і не цікавыя. Я прыхільнік мелодычных кампазіцый:

калегі-прафесіяналы накінуцца — “дылетанцкаму”: падабаецца тое, што робіць чалавек, ці не падабаецца. Мне вельмі шмат прапаўноць гэктэста, і вельмі шмат я адсейваю. І вось толькі тады, калі ўзнікае жаданне тут жа, па заканчэнні чытання, схопіць гітару і прапсыяць дасланае, гэта і азначае — прыйшло тое, што трэба. Канешне, у прыярытэце і чыста чалавечыя якасці магчымых суаўтараў — камфортна будзе з імі працаваць ці не. А на выканаўцаў я з гадамі навучыўся прымяраць песні — нібы той кравец вопратку на заказчыкаў. Імгненна бачу — на тым канкрэтна кампазіцыя сядзіць, як улётая, а на іншым, як на голенькім.

— Выкажам здагадку, я раптам захацеў стаць спеваком. Колькі мне давядзецца заплаціць за адну кампазіцыю нашым “топам” аўтарам песень?

— Калі ў мяне просіць песню нават зусім невядомы спявак, я ніколі адразу не адмаўляю, прыглядаюся да яго, прыслухоўваюся, і, адчуваючы, што мы з ім на адной хвалі, магу істотна знізіць цану. Або наогул адмовіцца ад грошай. Шчыра кажу, бывала такое. А так — “топы” просіць за песню ў сярэднім 1500-2000 умоўных адзнак.

— Ты ж таксама пішаў для артыстаў з сумежных краін. Для беларускіх меладзістаў і пэўна-песеннікаў вынікі гэтай дзейнасці з’яўляюцца добрай матэрыяльнай падмогай. Ці ў далёзным выпадку гаворка ідзе, хутчэй, проста пра папаўненне ўласных партфоліаў?

— Па-рознаму. Для мяне супрацоўніцтва, дапусцім, з расійцамі — гэта пашырэнне кола творчых зносін, новыя сустрэчы, абрастанне кантактамі. Заўсёды яшчэ і цікава падладзецца, падслухаць, як у іх там з артыстычным жыццём. Іншая справа, ёсць шэраг расійскіх выканаўцаў — і іх у дастатковай колькасці мне трапілася, што паводзяць сябе з суразмоўцам адкрыта пагардліва, пазіцыянуючы сябе гаспадарамі жыцця. А мы ж, беларусы, сціплыя, так... вочкі апусцім долу пры размовах з падобнымі людзьмі... Аднак, як правіла, па тых сумах, што я называю, заўсёды з партнёрамі дамаўляюся — будзь яны нават “звездунцамі”.

— Ужо будучы масцітым кампазітарам, ці ніколі не хацелася яшчэ і самому заспяваць свае песні?

— Дарэчы, такі досвед быў... Аааа, ты пра масцітага кажаш. Зараз адкажу. Смешны выпадак прыгадаўся, што да твайго пытання. Я ж, складаючы, запісваў і “дэмкі” з уласным вокалам. Аднак, калі намячаецца праца з Масквой, адсылаю гэтыя опусы верагодным выканаўцам, іх прадзюсарам. Ну і некалькі такіх вострых варыянт — і па гэты дзень па невытлумачальнай для мяне прычыне — выйшаў у зборніку чарговых лепшых песень. Разам з песняй Леаніда Агуціна, з кампазіцыямі яшчэ нейкіх выканаўцаў яго ўзроўню. Паўнацэнная гісторыя, так? Але стаць спяваючым кампазітарам жадання не было. Ды цяпер і позна ўжо ператварыцца ў Гіра Нікалаева.

Алег КЛІМАЎ

У краіне ўжо склалася тусоўка з маладых, таленавітых артыстаў. Яны арыентуюцца на лепшыя сусветныя музычныя трэнды, дзейнічаюць у іх рэчышчы.

З жонкай Вольгай Плотнікавай.

з поп-выканаўцамі — з Аляксеем Хлястовым, Інай Афанасьевай, іншымі.

ВЫКАНАЎЦЫ ЁСЦЬ, АЛЕ...

— Айчынную папулярную песню часцяком лаюць. Па справе, лічыш?

— Заўважаю гэта. Можна з пенай у роце даказаць камусьці, што з ёй усё нармальна. Я ў дыскусіі не ўступаю — кожны вольны выказваць сваё меркаванне. Аднак — часам лаюць сапраўды па справе. З іншага боку, калі ў песні ёсць хоць бы з дзясятка прыхільнікаў, зна-

ўжо склалася тусоўка з маладых, таленавітых артыстаў. Яны арыентуюцца на лепшыя сусветныя музычныя трэнды, дзейнічаюць у іх рэчышчы. У чымсьці нават зайздросчу ім, таму што яны робяць больш сучасную музыку, чым я. Для іх Scorpions, Whitesnake — калектывы, на якіх выхоўваўся я, — пусты гук. Мы неяк з маёй 12-гадовай дачкой пачулі па тэлевізору песню Мамма Міа чвартага ABBA. Я спытаўся ў Аліны: “Ведаеш, чыя песня?” — “Не”. А мне здавалася, кампазіцыі шведзяў знаёмыя ўсім. Паставіў дачку яшчэ некалькі твораў ансамбля — яна

так відэавочна правялілася — у адрозненне ад тых краін, дзе існуе сапраўдная музычная індустрія, але таксама адбывалася. Я заспеў фініш савецкай эстрады, у 1990-я стала ўзнікаць песенная культура незалежнай Беларусі, а з пачатку 2000-х і па гэты дзень ідзе яе фарміраванне і развіццё.

ГАЛОЎНАЕ, КАБ ПЕСНЯ “СЯДЗЕЛА”

— Па якіх крытэрыях выбіраеш гэктэвікоў, выканаўцаў?

— Хутчэй, выходзячы з асабістых матываў. І па прычыне — зараз на мяне

15 жніўня ў галерэі Міхаіла Савіцкага адбудзецца прэм'ера новай стужкі “Майстэрні Уладзіміра Бокуна” з праекта “100 імянаў Беларусі” — “Караль Ян Чапскі”. Памятаеце арыгінальныя памятныя знакі, створаныя скульптарам Паўлам Вайніцікім у гонар вядомага гарадскога галавы, што вылучаецца нечаканай экспрэсіўнай манерай? Параўнаць мастацкі вобраз на барэльефе па вуліцы Кісялёва ў Мінску з кінаўвасабленнем і прапануе дакументальную драму Аляксея Макаранкі. Пагадзуся, параўнанне абліччай не зусім правамернае, але не магу ўтрымацца ад гэтай спакусы, — ды яшчэ ўзнавіць у памяці партрэт-графіцы па вуліцы Кастрычніцкай, выкананыя аэразольнай фарбай. Постаць вядомага рэфарматара, сапраўды, вартая самых розных згадак — і ў гэтым можна яшчэ раз пераканацца, паглядзеўшы новую стужку вядомага праекта.

хочацца “прайграць” той часавы адрэзак на прыкладзе нашага матэрыялу, — і не перадаць словамі. Стэртаграфія, сінематограф, касцюм, цяжкія, конка, кавярні ды нават начныя прытулкі (апошнія, дарэчы, адкрыў ў Мінску прагрэсіўны гарадскі галава) — усё гэтая самая фактура, што “збірае” эпоху і дае магчымасць убачыць паўсядзённасць таго гораду ў пэўны гістарычны момант, і якая ў тысячу разоў упрыгожыць гістарычнае кіно. Так, каштуе тое — дорага, але як па-іншаму

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Кінапартрэт у “Інтэр’еры” горада

Чапскі: у ценю гісторыі

Завяршэнне будаўніцтва Мінскага гарадскога тэатра, узвядзенне электрастанцыі, тэлефонная станцыя агульнага карыстання, шпіталь, велатрэк, праект гарадской каналізацыі... — малады гарадскі галава па тых часах быў сапраўдным прагрэсістам і вывёў губернскі горад Мінск у адзін шэраг з развітымі цэнтрамі Еўропы. Нагадаю, статус горада на момант кіравання новым мэрам — “цэнтр Мінскай губерні Расійскай імперыі” (пасля трагічнага падзелу Рэчы Паспалітай). Чапскі прыйшоў на пасаду кіраўніка ў 30 гадоў, і пачаў “варушыць мясцовыя балоты”. У праекце Уладзіміра Бокуна заўжды ў апавяданні ёсць персанаж, які раскрывае глядачу постаць галоўнага героя ў асабістым ключы — такім у новай стужцы становіцца журналіст Заноза (акцёр Сяргей Жбанкоў). Малады і палымны, ён зараджаецца ідэямі мэра Чапскага і ідзе па слядах ягоных новаўвядзенняў. “У нашым гарадскім управленні алчуваецца зараз жывая сіла, дух свайго роду творчасці, калі можна так выслыцца, — тое менавіта, чаго нашай Думе не ставала”, — піша ён пра змены ў жыцці Мінска з прыходам новага мэра. Мінск губернска-ліяноты, правінцыйны — і Мінск еўрапейскі, жывы, той, які развіваецца — на гэтым супрацьпастаўленні будучага канфлікту ў карціне. І на адным баку тут мясцовыя сытуацыя чынавенства, амаль як у Гоголя, а на іншым — амбіцыйны і актыўны дзеяч, які атаесамляе дух развіцця. Гэта фабула сюжэта прывядзе глядача да адкрытай канцоўкі, і сцэнарый Анжалікі Новікавай у гэтым плане — не выклікае нарананняў.

Але адна справа чытаць пра час, іншая — выхад горад мяжы XIX — XX стагоддзяў. Стваральнікі карціны ў выбары неабходнага антуражу задзейнічалі, бадай, усе адпаведныя пляцоўкі: Купалаўскі тэ-

атр, які акурат нядаўна быў адрэстаўраваны паводле праекта 1890 года, Дом-музей Ваньковічаў, Музей гісторыі Мінска, Горкаўскі тэатр... У іх, у прыватнасці, і адбываецца дзеянне фільма.

Фактурнага графа Чапскага ў кіно іграе Андрэй Сенькін — ён надзвычай падобны да прадстаўніка дваранскага роду, але, нягледзячы на шматлікія гучныя эпітэты і апісанні “эксцэнтрычнага” Чапскага, у ігры абраў інтанацыю спакойнага і стрыманага чалавека. Хоць падаецца, што граф, зыходзячы з яго рашучасці і імклівасці, патрабаваў больш жвавага малюнка ролі. Можна сказаць, што журналіст Заноза ў гэтым дуэце амаль што як у слыннай карціне Ігара Масленнікава адпавядае чалавечаму Ватсану, які абагаўляў Холмса, а Холмс (у нашым варыянце Чапскі) трымае позу прагрэсіўнага гуманіста, адно без своеасаблівага гумару брытанскага дэ-тэктыва. Чапскі ў стужцы плануе, выдумляе, засяроджана думае, стомлена прыходзіць на пасяджэнні Гарадской Думы, і шчыра дзеліцца з Занозай сваімі планами. Мне не хапіла ў гэтым вобразе лёгкага авантюрызму, абаяння таленавітага менеджара, якімі, мяркуючы, валодаў малады арыстакрат. Але бадай усе прэтэнзіі да акцёрскай часткі на гэтым і вычэрпваюцца.

У цэлым, ашэнваючы чарговую работу студыі Уладзіміра Бокуна, у які раз аддаеш належнае тэм, з якой выдумкай падыходзіць аўтары да задач жыццёўнага гісторыі. Вось вам і невялікая сцэна фотаздымак графа з жонкай — Марыяй-Леанцінай Пуслоўскай (актрыса Вераніка Пляшкевіч) — і іх

Кадры з фільма “Караль Ян Чапскі”.

нованароджанай дачкой. Да прыкладу, той жа радавой сядзібай Чапскіх у Станькава? Але ў якім яна выглядае? Так, няшмат у нас і куткоў гістарычнага Мінску, якія б захаваліся ў сваім аўтэнтычным выглядзе з канца XIX стагоддзя. На жаль... Але ж гадзі ваенных ліхалеццяў, а пазней таксама і СССРаўскі курс на навабуды, а не на захаванне спадчыны, зрабілі ў нашай сталіцы сваю справу. А як было б здорава паставіць выбітную жывую сцэну з адкрыццём конкі, да якой прычынніўся гарадскі галава! Але ж ці не запатрабуе яна сродкаў, роўных усёму бюджэту фільма? Так вольна задаеш пытанне — і сама сабе на яго адказаеш.

Складана не пагадзіцца, што студыя Уладзіміра Бокуна робіць неацэнную справу па аднаўленні нашай гісторыі, дамагаючыся таго, каб замест сухіх звестак пра выбітных асоб перада нам паўставаў вобраз, лёс чалавека. І нават такі лёгкі дотык — заўжды кранае, адкалдываецца ў памяці. Здарылася

гэта і на новай карціне, ды і на іншых стужках з іх героямі — даследчыкам возера Байкал Бенедыкам Дыбоўскім, фізікам-ядзершчыкам Якавам Зяльдовічам. Усё яны, як і арыстакрат і рэфарматар Чапскі — у фокусе ўвагі кінематографістаў-суайчыннікаў нібыта выходзяць з цемры забыцця — ды становяцца жывымі, знаёмымі.

Аднак, прызнацца, вельмі хочацца ўзмацніць той напал святлы, (амаль што электралямпачка ад Чапскага), каб іх абліччы сталі яшчэ больш яскравымі, выразнымі. І для гэтага, як аказваецца, неабходна, шмат чаго. Па першае, каб аднаўлялася больш хуткімі тэмпамі гістарычная будаўнічая спадчына, бо яна дасць краіне патэнцыйнае пляцоўкі для здымак кінапартрэтаў, не кажучы пра неабходнасць увядзення ў турыстычную індустрыю новых аб’ектаў. Па-другое, неабходна прафесійная рэстаўрацыя архітэктурных помнікаў, — бо камеру не падманеш. Па трэцяе, каб гарадскі і прыродны ландшафты не псавалі назграбныя будыніны, што раптам паўстаюць перад вачамі як Піліп з каняпель. І так далей і да таго падобнае. Гістарычнае кіно ў які раз павярджае: яно ёсць узровень нашай культуры ў самых розных сэнсах слова. Ды, уласна, само фінансаванне такога праекта, у цэнтры якога — стварэнне галерэі нацыянальных постацяў — мусіць быць у рамках дзяржаўнай праграмы адукацыі і культуры.

Але трохі збаўлю абароты і пафас, ды вярнуся, уласна, да Чапскага і яго веку. Колькі сёння серыялаў “занурваюцца” ў цікавейшы час мяжы XIX — XX стагоддзяў, і як

можна убачыць мінулае? Як яго адчуць? Паверыць? Майстэрня Уладзіміра Бокуна ў сілу абмежаванасці сваіх магчымасцяў (але, падкрэслію, не талентаў), вымушана пакуль рабіць абрыс эпохі і ў цэнтры апавядання змяшчаць жыццёвую драму свайго персанажу. І апошняе, што цікава, заўжды знаходзіцца, бо выбітныя постаці ў большасці сваёй заўжды апыраліся час і не па сваёй волі нажывалі ворагаў, апынаючыся ў моманце “X” гісторыі свайго краю. Аднак тыя правілы, па якіх сёння дзейнічае наша кінаіндустрыя, — мусіць быць змененыя. Безграшоўе — адзін з яе галоўных бачоў — пакуль не дае магчымасці ні спазнаць сваю гісторыю ў поўнай меры, захапіцца ёю ад *убачанага*, ні наблізіцца да сучаснасці. Да такіх высноў я прыходжу, глядзячы выдатную стужку “Караль Ян Чапскі”.

Дарэчы, у дачыненні Чапскага варажым стаўся той самы асяродак тагачаснай Расійскай імперыі — косны і двудушны, які з недаверам успрымаў новаўвядзенні мэра, які быў бы сёння сказаў — своеасаблівы перадавы тэхналогіі таго часу. Аднак поўным той імперскай асяродак актыўна імі ж і карыстаўся.

Вуліца, якую планавалі назваць у гонар таленавітага кіраўніка, у часы Саветаў стала насіць імя Кірава. Спадзяемся, што неўзабаве ў Мінску імя Чапскага назавуць, скрам, бульвар.

Тэлевізійная прэм’ера стужкі “Караль Ян Чапскі” адбудзецца на канале АНТ 15 жніўня.

Не лішне будзе дадаць, што 27 жніўня споўніцца 160 гадоў з дня нараджэння гэтага выбітнага дзеяча.

Ну, могуць жа, калі хочучь! Толькі мы напісалі, што няма ў аглядах пошты матэрыялаў пра творчае стасункаванне сталічных дзеячаў мастацтваў з работнікамі раённай сферы культуры, як у рэдакцыю прыйшла навіна з Ашмян. Тамтэйшыя метадысты пішучь, што ў раённы цэнтр завіталі прадстаўнікі Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”. І не толькі дзеля знаёмства з мясцовымі цікавосткамі. Не, прывезлі і сваю: спектакль “Абрабаванне апоўначы”. Пастаноўка (цытую) “у гумарыстычным святле прыадкрыла пэўныя цёмныя моманты з жыцця работнікаў гандлю”. Смеху, кажучь, было шмат. А гандлёвыя работнікі не пакрыўдзіліся, бо гумар — ён і ёсць гумар. Вось такая калабарыяцыя. Пра яе і паспрабуем сёння пагаварыць. З вашай дапамогай, безумоўна.

Яўген РАГІН

Ад зажнынак — да дажнынак

Пагадзіцеся, што самы шчыльны кантакт ў нас апошнім часам з медыкамі. Разам з каранавірусам змагаемся. І нібыта робім гэта паспяхова. А заслуга ў гэтым найперш прыналежыць урачам. Піша метадыст Людміла Рыбкі з Ашмян: “У раённым цэнтры культуры народ ушаноўваў медыцынскіх работнікаў. Раён усяляк іх падтрымлівае. На мерапрыемствы па ахове здароўя выдаткавана каля сямісот тысяч рублёў. Немалая сродкі накіраваны і на стымуляванне медработнікаў. Народны тэатр танца і песні “Імпульс” падрыхтаваў для медыкаў вялікі канцэрт”.

Работнікі культуры Ашмянскага раёна, як і шмат разоў дагэтуль, б’юць усе рэкорды па актыўнасці і маштабнасці перапіскі з нашай рэдакцыяй. Эх, павучыліся б у іх калегі з Гомельшчыны ды Міншчыны, якія сарамліва маўчаць. Няўжо культурнае жыццё не віруе так, каб кагосьці з падначаленых закарцела пахваліць? Ці тое, што робіцца ў раёнах названых абласцей — тайна за сямю пячаткамі?

Дык вось, Ашмяншчына... Мясцовае культурнае жыццё значна разнастайў творчы саюз клубнікаў з райдэрамі — аматарамі і прафесіяналамі катання на веласіпэдах класа ВМХ і самакатах. Апошнія дадалі яркіх фарбаў у фестываль маладзёжных субкультур. За выніковы саюз работнікі культуры раёна выказваюць вялікую ўдзячнасць лідару райдарскага руху Аляксею Кавецкаму.

Ізноў Ашмяншчына. Работнікі адзела культуры і дасугу аграгарадка Кальчунь правялі свята добрага суседства. Мерапрыемства прайшлі на вуліцы Маладзёжнай. Такім чынам была выказана ўдзячнасць мясцовым крамнікам, без паслуг якіх культурныя мерапрыемствы не абходзяцца. “К” шмат пісала, што работнікі культуры павінны супрацоўнічаць літаральна з усімі ўстановамі і арганізацыямі, што разамшчыны наўкола. Усё, перакананы, пра гэта ведаюць, але не ўсе, сам колькі разоў назіраў, гэта робяць.

І яшчэ Ашмянскі раён. У тым, што вакальны калектыў “Рабінушка” сельскага клуба аграгарадка Станцыя Ашмян адправіўся з канцэртаў у вёску Дакурнішкі, нічога звышнатуральнага няма. Шараговы, так бы мовіць, творчы клопат. А вось Дзень калектыўнага адпачынку ў жанры “анлайн” — гэта ўжо ўзор новых форм працы,

якія цяпер паспяхова прыжываюцца. Прайшло згаданае свята і ў Жупранах. Аўтары ліста — метадысты — пішучь, што падчас шматлікіх мерапрыемстваў госці паселішча абдымаліся з вясковымі. Па мне, дык няма саюза больш выніковага.

Паверце, я мог бы працягваць пытаць пошту з Ашмян, дай Бог здароўя ўсім тым, хто нам актыўна піша. Але ж варта і іншым слова даць.

Святы вуліц ладзяць і ў Ваўкавыскім раёне. Пра гэта распавяла загадык адзела па правядзенні культурных мерапрыемстваў Ваўкавыскага РМЦ Ларыса Ланіна. У рамках трылогіі малой радзімы маштабныя мерапрыемствы праведзены ў Субачан, Трумнах, Ляпеліцы, Бяляўшчыне, Старой Мацвееўцы, Няверавічах, Грышках і Новае Сяло.

Намеснік начальніка адзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Глыбоцкага райвыканкама Марына Сакалоўская даслала свае ўражанні пра “Вішнёвы фэст”. Як мы паведамылі, восьмае па ліку мерапрыемства прайшло 25 ліпеня. Усе традыцыйны былі ашчадна захаваны. Урачыстае шэсце распачалося ад скульптурнай кампазіцыі “Глыбоцкая вш-

На здымках:

- 1 Хлеббаробскае свята на палатках Полаччыны.
- 2 Удзельнікі конкурсу “А музыкі граюць, граюць...”
- 3 Галоўны мастак Віцебскага АМЦНТ Ганна Перліна і народны майстар з Глыбокага Святлана Скавырка.
- 4 Кветкавы калейдаскоп Іўа.

ня” і доўжылася да цэнтральнага гарадскога пляца. Так, з-за пандэміі на фэст завітала менш гасцей. Але ўсё роўна ён застаўся феерычным. У рэзідэнцыі Вішнёвай каралевы было прынята знакавае для Глыбокага раённае — прынамсі 6 сімвалам горада прызнаны шпак — птушка якая вельмі любіць частаваша вішняй. Пазалішне казаць, што такія брандавыя фэсты робяцца ўсім раённым светам. І ўвогуле, культурны брэнд — жаланы вынік творчай калабарыяцыі.

Яшчэ адзін саюз нашых работнікаў культуры — з хлебарабамі. Не паспелі адгрымець жніўнымі песнямі зажынкі, як на парадок дня паўсталі святы дажнынак. Не магу не згадаць, што першую інфармацыю пра свята першага снапа нам даслалі з Полацкага раённага цэнтра культуры. Рэдактар установы Кацярына Паўловіч распавяла так: “Народны фальклорны гурт “Галасы стадычны” і ансамбль “Блізнянка” задзілі абрадавую

тэатралізацыю “Гаварыла ядраннае жыта”. З канцэртаў выступіў ансамбль песні “Фярыцка” з Багатырскага СДК”.

Сталічныя пісьменнікі пакуль не надалі асвоілі бібліятэчныя аб’екты аддаленых раёнаў. Замест іх шчыруюць мясцовыя літаратары. Чарговы прыклад таму прыйшоў са Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа. “У гарадскім парку, ля ракі Шчара, — паведамляе метадыст установы Ларыса Старадубава, — бібліятэкары правялі літаратурную сустрэчу “У парку ля фантана”. Мясцовыя літаратары чыталі свае творы пра родныя куты”.

Наступныя стасункі — з кветкаводамі-аматарамі і садоводамі-агароднікамі. Пра гэты прыгожы і смачны саюз распавяла Святлана Капуста — вядучы метадыст адзела металычнай работы Іўеўскага цэнтра культуры і волынага часу. Гаворка ішла пра свята “Кветкавы калейдаскоп” у аграгарадку Лаздуны. Лепшым гаспадарам садоў і гарадоў уручы-

лі прызы. А таксама абралі Міс Кветку. Самадзейныя артысты з Валожышчыны прывезлі для сяброў канцэрт. Калабарыяцыя паміж работнікамі культуры розных раёнаў і абласцей — таксама заслугоўвае увагі, пашаны і прапаганды.

Дзве навіны ад Андрэя Струнчанкі. Абласны праект “Партрэт майстра” паспрыў наладжванню шэрагу персанальных выстаў, дзе свае работы прэзентавалі майстры народных мастацкіх рамёстваў Віцебшчыны. Днямі пачала працаваць выстава народнага майстра Беларусі з Глыбокага Святланы Скавырка. У экспазіцыі — больш за паўсотні маляванак, аўтарскіх і паводле творчасці Язэпа Дразловіча. Святлана працуе ў Глыбоцкім доме рамёстваў з 2005 года. Справу сваю ведае цудоўна, не раз здзіўляла гэтым замежжа.

Андрэй Струнчанка згадвае абласны конкурс народнай музыкі і прыпеўкі “А музыкі граюць, граюць...”, які паяднаў амаль 20 прыпевачнікаў ды больш дзясятка ансамбляў і гарманістаў. Гран-пры атрымала Аляксандра Семянко з Ляпелі.

Пра міжнародны дыстанцыйны конкурс дзіцячага выяўленчага мастацтва, што прайшоў у Магілёве, напісала вядучы рэдактар Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра Крысціна Башарымава. Конкурс ладзіўся з мая па ліпень і называўся “Свет прыгажосці ў фарбах”. Больш за 60 удзельнікаў з Румыніі, Малдовы, Кітая, Расіі і Беларусі змагаліся за Гран-пры. Атрымала яго 13-гадовая Насця Кузняцова з Малдовы. А гэта ўжо міжнародная калабарыяцыя.

Пра інтэрактыўныя мерапрыемствы піша і рэжысёр масавых святаў Бабруйскага палаца мастацтваў Вольга Чайкова. Гаворка — пра майстар-клас, які правяла для дзетак з аздараўленчага летніка кіраўнік вакальнай студыі Star Kids Дарына Далажэўская. Гэта былі практыкаванні і прыклады па дыхальнай гімнастыцы, развіцці моўнага апарата, артыкуляцыі, па сцэнічнай пластыцы. Літаральна ўсе дзеці былі ўцягнуты ў гульнявы працэс. Потым выступілі салісты студыі Ганна Сікорская, Паліна Малахоўская, Ксенія Аляксандрава.

Завяршае сённяшні парад-але навін вядучы метадыст па рабоце ў галіне традыцыйнай мастацкай культуры, нематэрыяльнай культурнай спадчыны і фальклору Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра Наталія Рамановіч з інфармацыяй пра новы праект народнага фальклорнага гурта “Жывіца” з аграгарадка Квасоўка. Калектыў паспрабуе стварыць асяроддзе, блізкае да традыцыйнай беларускай вечарынкі, калі лодзі вучацца танцаваць адзін ад аднаго, калі няма падзелу на настаўнікаў і вучняў, дзе кожны ахвотны можа паісці ў скокі. Творчасць без прымусу — самая паўнаўраўнаважаная. “Будзе гораць!” — аб’ява Наталія Іосіфаўна. Не сумняваюся. Застаецца дадаць, што ў планах школы народных танцаў аб’езд з майстар-класамі аграгарадкоў і вёсак раёна. Даш Падвысан ды Кракавік!

Беражыце сябе, шануюныя, і пішыце пра цікавае.

Кніга, як вечная каштоўнасць — нават у эпоху інтэрнэту, — прыцягвала, прыцягвае і будзе прыцягваць да сябе людзей. Таму бібліятэкары Беларусі, як і год і дзесяць таму, усё так жа актыўна шчыруюць над новымі выставамі, арганізуюць разнастайныя мерапрыемствы і ладзяць адметныя акцыі. Гэтым бібліятэчным справам не перашкодзіў нават і каранавірус.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

АЛІСА ЦІ АЛЕСЯ?

Натуральна, большасць мерапрыемстваў у бібліятэках Беларусі цяпер ладзіцца не ў рэальнай, а ў віртуальнай прасторы, пры дапамозе ўласных сайтаў і актыўнага ўзаемадзеяння з чытачамі ў сацыяльных сетках і папулярных мэсэнджарах.

Скажам, па словах дырэктара сеткі публічных бібліятэк Мсціслаўскага раёна Наталлі Сідарэнкавай, цягам апошніх месяцаў мясцовыя бібліятэкары размяшчалі ў інтэрнэце паведамленні пра выставы, а таксама ладзілі шматлікія конкурсы і віктарыны. Напрыклад, якраз у гэты час бібліятэкарамі ладзіцца конкурс крэатыўнай віктарыны “Аб той зямлі, дзе ты нарадзіўся...”, прысвечаны Году малой радзімы і 885-гадоваму юбілею Мсціслава.

Праўда, старонка ўстановаў у адной з сацыяльных сетак пакінула ў мяне дваісты ўражанні. Справа ў тым, што пра дзень нараджэння французскага пісьменніка Аляксандра Дзюма на гэтай старонцы ў сацсетцы паведамляецца аж чатырма абзацамі тэксту, а васьмь пра 120-гадовы юбілей беларускага пісьменніка Уладзіміра Дубоўкі — толькі трыма банальнымі сказамі, без канкрэтыкі, без назваў твораў, без згадкі этапаў яго пакрысцатага лёсу, у якім былі і рэпрэсіі, і змаганне за выданне сваіх кніг, і шмат чаго яшчэ.

Далей — болей. Якраз перад допісам пра Уладзіміра Дубоўку адміністратара бібліятэчнай старонкі згадваецца пра пераклад на рускую мову славагата твора Льюіса Кэрала “Аліса ў краіне цуду”, прыводзіцца цытата з гэтых перакладаў, расказваецца пра рускіх перакладчыкаў. Але камусьці зусім не згадваецца пра беларускі пераклад гэтага твора, які не так даўно быў ажыццёўлены айчыннымі перакладчыкамі Максам Шчурам (“Алісыны прыгоды ў Цудазем’і”) і Верай Бурлак (“Скрозь Люстэрка, і Што ўбачыла там Аліса”).

Мяркую, дзецям і ўвогуле ўсім чытачам старонкі

Віртуальныя кніжныя тэндэнцыі, або Хто такі Жаўтун-Баўтун?

Мсціслаўскай бібліятэцы ў сацыяльнай сетцы было цікава даведацца, што той адметны персанаж, які ў рускім перакладзе займеў назву “Шолтай-Болтай”, па-беларуску называецца “Жаўтун-Баўтун”, а Алісу ў беларускім перакладзе Макса Шчура клічуць Алесяй... Ды і што казаць, цікавых слоў і прыкладаў у беларускіх перакладах — безліч. Іх бы абыграць у бібліятэчных конкурсах, у інтэрнэт-віктарынах, пазнаёмішы дзяцей і дарослых з гэтай цудоўнай казкай, перакладзенай на беларускую мову. Але ж, як бачна, пра гэта на старонцы бібліятэкі, на жаль, няма ні слова. Можна, хача і пасля гэтай маёй крытычнай рэмаркі што-небудзь зменці-

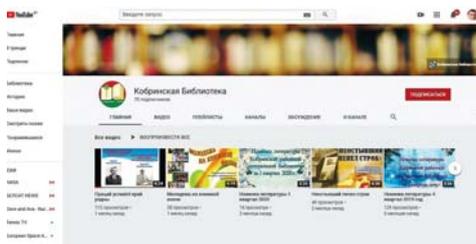

Відеа праекта Рэчыцкай РСБ на канале YouTube.

ЧЫТАЙ, РЭЧЫЦА!

Віртуальнымі конкурсамі, выставамі і віктарынамі прыцягвае ўвагу інтэрнэт-наведвальнікаў і Рэчыцкая раённая сетка бібліятэк. Па словах дырэктара ўстановы Алесі Кардонавай, бібліятэкары не так даўно ладзілі конкурс “Лепшая фотазона ў маёй бібліятэцы”, а ўдзельнікі клуба творчых сустрач “Стрыжань” прысвяцілі паэтычныя радкі сваёй малой радзіме ў рамках праекта “Роднай зямлі прыгажосць святая”. Дарэчы, ролік з нагоды завяршэння гэтага праекта можна паглядзець на YouTube-канале ўстановаў #ЧытайRechitsa.

— Таксама хачу адзначыць, што на абласным аглядае-конкурсе “Бібліятэка, необходимая грамадству”, гарадская дзіцячая бібліятэка імя А.П. Гайдара была адзначана Дыпломам III ступені ў намінацыі “За значны ўклад у выхавальную работу з падрастаным пакаленнем”, — кажа Але-

Відеа-ролікі на канале YouTube Кобрынскай РЦБ.

Старонка сайта Уздзенскай ЦРБ імя Паўлюка Труса.

ся Кардонава. — Члены журы апанілі высокую якасць прадэманстраваных нашымі бібліятэкарамі матэрыялаў пад агульнай назвай “Дзіцячая бібліятэка: сучасная, цікавая, неабходная”.

Акрамя таго, па словах суразмоўцы, рэчыцкія бібліятэкары актыўна ладзяць выставы работ мясцовых мастакоў, прычым, як прафесіяналаў, так і мясцовых аматараў. Скажам, у ЦРБ да 31 жніўня будзе ісці выстава карцін Алены Віцебскай “Гэты свет, прыдуманы мною”, а ў гарадской бібліятэцы №1 цяпер можна паглядзець выставу Таціі Палавінкі “Дарыце людзям прыгажосць”.

Да слова, Алеся Кардонава, як, дарэчы, і яе калега з Мсціслава Наталлі Сідарэнкава, запэўнілі мяне, што план платных паслуг пакуль што ўстановамі выконваецца, нягледзячы на тое, што колькасць наведвальнікаў бібліятэк з-за зразумелых прычын сёння значна зменшылася.

— Вялікім попытам карыстаюцца такія паслугі, як раздрукоўка, сканаванне тэксту, ламінаванне, — кажа кіраўнік Рэчыцкай раёнай сеткі бібліятэк. — Акрамя таго, у нашых пла-

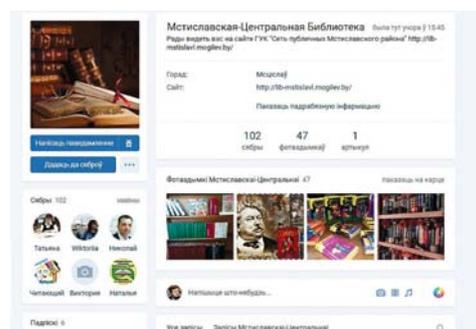
нах увесці платны чытацкі білет, па якім чытаць, запісаны ў адну бібліятэку горада, аўтаматычна атрымае доступ да ўсіх іншых гарадскіх “кніжніц”.

Што ж, цалкам слушны падыход да развіцця бібліятэчнай справы. Балазе, прыклады падобнага адзінага білета — бібліятэчнага, музычнага, тэатральнага, — ёсць ужо і ў Беларусі, і за мяжой. Не варта і казаць, што падобны крэатыўны вопыт добра сябе зарэкамендаваў, таму і ў Рэчыцы гэтае nou-hau, мяркую, прыйдзе да спадобы ўсім людзям, аховочна да цікавага чытання.

КРАТЭЙНЫЯ ЗАКЛАДКІ І “НЁМАНЕЦ”

Не адстаюць ад калег і ў іншых рэгіёнах Беларусі. Так, напрыклад, у Кобрынскай раёнай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме сёння таксама шмат увагі надаюць віртуальным праектам.

— Скажам, бібліяграфы цэнтральнай раёнай бібліятэкі нядаўна стварылі прэзентацыйны відэафільм “Працай уславлі край родны”, — кажа дырэктар установы Ларыса Легашок. — Прэзентацыя, як і выданне бібліяграфічнага даведніка “Па працы і пашана”, з’яўляецца падвядзеннем вынікаў работы ў межах праекта “Славутыя імёны

Старонка Мсціслаўскай ЦРБ у адной з сацыяльных сетак.

маёй малой радзімы”. Гэты відэа-ролік, як і некаторыя іншыя, напрыклад, з апошнімі навінкамі літаратуры, можна паглядзець на нашым YouTube-канале.

Цікава, што ў рамках 75-годдзя Вялікай Перамогі да Дня горада бібліяграфамі цэнтральнай раёнай бібліятэкі былі распрацаваны закладкі-банеры пад назвамі “Вуліцы, авесныя славы: гісторыя Вялікай Айчыннай у назвах вуліц Кобрына” і “Хроніка вызвалення Кобрына”. Крэатыўныя закладкі змяшчаюць кароткую фактаграфічную інфармацыю, а адпаведны QR-код дазваляе зацікаўленаму чалавеку імгненна зайсці на сайт Кобрынскай РЦБС і атрымаць больш поўную інфармацыю па той або іншай тэме. Так што мясцовыя бібліятэкары з інтэрнэтам сябруюць даўно і вельмі паспяхова.

Як, бадай, і ўсе астатнія бібліятэкі і бібліятэкары Беларусі. Так, па словах дырэктара Уздзенскай цэнтральнай раёнай бібліятэкі імя Паўлюка Труса Аксаны Драчан, бібліятэкары здаўна запісваюць відэаролікі, дэманструюць у інтэрнэце відэа-прэзентацыі сваіх выстаў і мерапрыемстваў.

— Напрыклад, у маі ў нас прайшоў дзень памяці Паўлюка Труса — нашага земляка, знакамітага беларускага пісьменніка, — пад назвай “Светлае імя Беларусі”, — кажа Аксана Драчан. — Дзея праходзіла ў відэафармаце, а ў рамках дня памяці была зладжана акцыя “Чытаем разам Паўлюка Труса”, у якой прынялі ўдзел чытачы і супрацоўнікі бібліятэкі ды раённага Дома культуры.

На сайце ўстановаў, дарэчы, можна паглядзець разнастайныя віртуальныя выставы, прычым як персанальныя (прысвечаныя, скажам, акадэміку Васілю Пашкевічу ці мясцоваму вятару, працягераю Міхаілу Навіцкаму, кананізаванаму Сінодам Беларускай праваслаўнай царквы), так і тэматычныя (пра Музей аўтографа ЦРБ, пра рэпрэзаваных пісьменнікаў Уздзеншчыны ды многія іншыя).

Не магу не сказаць яшчэ вось пра што. Як вядома, Уздзеншчына — калыска для многіх песняроў, май-

строў мастацкай прозы і паэтычнага радка.

— Багату спадчыну землякоў-класікаў, што нарадзіліся на нашай, уздзенскай зямлі, перанялі і працягваюць сённяшнія творцы, удзельнікі літаратурнага аб’яднання “Нёманец”, — адзначыла Аксана Драчан. — З 1995 года творчая суполка створана на базе Уздзенскай ЦРБ і аб’ядноўвае мясцовых аматараў літаратуры, якія працуюць у самых розных літаратурных жанрах. А з 2004 года ў серыі “Бальзам жылых крыніц” наша бібліятэка выдае зборнікі аўтараў — удзельнікаў літэаб’яднання.

Што ж, нягледзячы на неспрыяльныя ўмовы, бібліятэкары раённых “кніжніц” працягваюць актыўна пацікавацца сябе і сваю дзейнасцю як у рэальным, так і ў віртуальным свеце, прыяўляючы для гэтага ўсе магчымыя сродкі. Асабліва ўражае тое, што планы платных паслуг, якія, як казалі мае суразмоўцы, так і не былі пакуль што скарачаны ў бок змяншэння, усё адно выконваюцца бібліятэкарамі. Хоць, зразумела, цяпер магчымасцяў для гэтага значна меней, чым, скажам, у зیمовыя месяцы, калі пра каранавірус і яго наступствы яшчэ мала хто ведаў, а бібліятэчныя ўстановы наведваліся і дарослым і дзецьмі без асабліва перашкод (калі не лічыць, магчыма, снегападаў ці кепскага надвор’я) і забаронаў на масавыя мерапрыемствы.

І яшчэ. Як бачна, многае сёння залежыць ад прафесіянальнаў бібліятэчнай сферы. Менавіта яны, профі, вырашаюць, як актыўна пазіцыянаваць сваю дзейнасць з дапамогай сацыяльных сетак, як узаемадзеіюць праз інтэрнэт са сваімі калегамі ў Беларусі і за мяжой, пераймаючы паспяхова вопыт і прапагандуючы ўласныя здобаткі ў бібліятэчнай сферы, а таксама ствараючы свае бібліятэчныя суполкі для абмеркавання тых або іншых праблем з калегамі або чытачамі і наведвальнікамі. І гэтая заўважная і іскрава тэндэнцыя віртуальнага жыцця, якое наўпрост уплывае на жыццё рэальнае, пагадзіцца, не можа не радаваць.

Скрыпка ў жыцці Зоі Якаўлевай двойчы сыграла галоўную партыю. У 1959-ым васьмігадовая дзяўчынка з татам ішла запісвацца ў музычную школу менавіта на гітару. Аднак настаўнікі выявілі ў малой абсалютны слых — і прапанавалі ёй скрыпку. Гэта быў першы набор на струннае аддзяленне. Набралі толькі чатырох вучняў — з выключным слыхам: Зою, Яўгена Дзяругу, Уладзіміра Шаця і Святлану Музычкіну.

СКРЫПКА ІХ ЗВЯЗАЛА

Неўзабаве гэты квартэт стане вядомым — будзе выступаць на розных пляцоўках Сморгоні. У 1963 годзе квартэт увойдзе ў цымбальны аркестр як яго незамменная частка. Дагэтуль скрыпачоў у калектыве не было.

Пяць гадоў адыграе на скрыпцы ў аркестры Валодзя Шоць. Потым Дзяруга прапануе яму кантрабас. І хлопца, нават калі скончыць агульнаадукацыйную школу і паступіць у Мінск, будзе прыязджаць дадому і выступаць з аркестрам. А таксама граць у складзе смаргонскага ВІА (на гітары, іоныцы), удзельнічаць у розных імпрэзах, у тым ліку адкрываць круглую танцпляцоўку ў гарадскім парку. Пры гэтым вучыцца ў тэхнікуме, а пасля і ў ВНУ тэхнічнай накіраванасці. І там таксама выступаць. Пазней Уладзімір стане ўдзельнікам хору на заводзе аптычнага станкабудавання. Музыка ніколі не знікне з яго жыцця. Ён і цяпер музычуе. Для сябе і сям’і.

Зоя Куліцкая ў цымбальным аркестры будзе граць амаль дзесяць гадоў. Нават калі стане настаўніцай музыкі і размяркуецца ў Навагрудак. Аднойчы Зоя атрымае вымову за тое, што не прыхала свочасова са смаргонскага канцэрта на работу (дарчы, на каникулах). Не вяртае ад пакарання нават пісьмо на імя загадчыка аддзела культуры Навагрудскага райвыканкама, падпісанае заслужаным дзеячам БССР Аляксандрам Дзяругам. Дырэктар школы, відаць, затоіць крыўду, што не асабіста яму напісаў Дзяруга.

Сваё прафесійнае жыццё Зоя не збіралася звязваць з музыкой. Яе вабіла хімія. Планавала паступаць у Ленінградскі хімічны інстытут. Паспяхова ўдзельнічала ў алімпіадах па гэтым прадмеце. Пасля ўрокаў гадзінамі прападала ў лабараторыі. Дырэктар школы Уладзімір Кац-

Уладзімір Шоць — злева. Сярэдзіна 70-х гадоў XX стагоддзя.

“Дзе тут вуліца Дзяругі?”

Уладзімір Шоць, дзеці Аляксандра Дзяругі Тая і Жэня. 1962 год.

нельсон, калі ўбачыў Зою там у чарговы раз, пажартаваў: “Ну, ці хутка школу ўзравеш?”

На жаль, настаўніца хіміі, жонка ваеннага, вымушана была звольніцца і паехаць услед за мужам. Прыйшла іншая настаўніца, якая адбіла ў Зоі ўсю любоў да прадмета. Вось тады, у другі раз, скрыпка зноў зайграла галоўную партыю ў жыцці дзяўчыны. У 1968 годзе пяць дзяругавых аркестрантаў, у тым ліку і Зоя, паехалі на ўступныя іспыты ў Маладзечанскае музвучылішча - і ўсе паспяхова іх прайшлі.

ГАВОРАЦЬ ФОТАЗДЫМКІ

У альбоме маёй гераіні ёсць фотаздымкі, якія гавораць пра высокую мастацкую зольнасці Аляксандра Дзяругі. Яго з поўным правам можна назваць фотамастаком. Аляксандр Анісімавіч любіў прыгажосць ва ўсіх праваях і імкнуўся захаваць яе на доўгі гады. Зоя Іванаўна, на жаль, не знайшла ў сваім архіве часопіса “Работніца і сялянка”, дзе быў змешчаны яе

фотартрэт, які зрабіў і адаслаў туды Аляксандр Дзяруга. І гэта быў не адзінкавы фотартрэт маэстра ў часопісе. Мая сумоўца прыпомніла фотазнірок “Белая пухавіца хусцінка Надзі Клёмінай”.

У альбоме Уладзіміра Шаця - шмат дзяругавых фота, якія яскрава расказваюць пра дружбу Валодзі з двойнятамі Жэняй і Таяй Дзяругамі. Першы з іх датаваны 1958 годам. 5-гадоваы дзеці сфатаграфаваны ў лесе. Крыху пазнейшы - у Вільнюскім запарку. І на групавых яны разам.

“Мы жылі на адной вуліцы, праз дом. Я часта бываў у Дзяругаў ў гасцях. У доме ці ў двары мы творча бавілі час. Ставілі сцэнка пад мелодыі, якія выконвала Надзея Канстанцінаўна, жонка Дзяругі, — успамінае Уладзімір Казіміравіч. — Бацькі спакойна адпускалі мяне з Дзяругам і на рэчку купіцца, і ў Вільнюс на экскурсію, і на выступленне ў Гродна, і ў “Артэк”.

Дый не толькі мае. Бацькі ўсіх удзельнікаў цымбальнага аркестра даваралі Аляксандру

Аляксандр Дзяруга і яго выхаванцы ў лагеры “Артэк”. 1967 год.

Анісімавічу. А паездкі былі - не з лёгкіх. У тое ж Гродна мы дабіраліся на “перакладных”: да Гудага на “дызелі”, там перасадка - да Вільнюса, пасля - на цягіну “Ленінград-Гродна”. Ехалі з рэчамі і музычнымі інструментамі. Тыя ж дзяўчаты-падлеткі цягнулі цымбалы. І ніхто не скардзіўся, што цяжка.

На цягіну мы ездзілі і ў “Артэк”. Нас было 29 чалавек - і Аляксандр Анісімавіч адзін з намі спраўляўся. Ён валодаў неверагоднымі арганізатарскімі здольнасцямі. Без мабільнай сувязі ўсе пытанні вырашаў бездакорна: дзе паесці, дзе пераначаваць, дзе прывесці сябе ў парадак.

“МУДРАСЦЬ — ГЭТА РОЗУМ, ЗЛУЧАНЫ З ДАБРЫНЕЙ”

І ў дзяцей Аляксандр Анісімавіч выклікаў давер. Чула неаднойчы, што самым патаемным яны дзеляліся з Дзяругам, а менавіта з Дзяругам. Зоя Куліцкая таксама гэты факт пацвердзіла і расказала гісторыю, якая і захапіла адначасова.

Дзяўчына ўжо была навучэнкай Маладзечанскага музвучылішча. Жыла на кватэры з сяброўкай са Сморгоні. Каханы той дзяўчыны аднойчы прызнаўся, што сэрца яго занята... Зояй.

А Зоя неўзабаве стала... злодзейкай. І скрала яна не толькі сэрца юнака. Гаспадыня, дзе жылі дзяўчаты, авінаваціла Зою ў крадзяжы грошай. Пра сваё гора расказаць бацькам дзяўчына не рашылася, пайшла да Дзяругі. Аляксандр Анісімавіч разам з Зояй вячэрнім цяніком накіраваўся ў Маладзечна. Ён даволі рэзка пагаварыў з гаспадыняй. “Сустранемся ў судзе”, — выгукнуў на развітанне і бразнуў дзярыма. Жанчына дагнала яго і прызналася, што сяброўка Зоі папрасіла інсэнаваць сітуацыю, каб адпомсціць за тое, што хлопец любіць іншую.

Сярод Зоіных кавалераў быў той, каго яна пакахала ўсім сэрцам. Прыгожы асцін, любімчык дзяўчат, таксама выбраў Зою. Яе бацькі-каталікі былі моцна супраць гэтых адносін. “Што рабіць?” - адказ на пытанне дзяўчы-

на знайшла не ў рамане Чарнышэўскага. Галоўным дарадцам стаў Аляксандр Дзяруга: “Мужоў выбіраюць, іх можа быць і два, і тры. А бацькоў не выбіраюць. Яны адны. І я раю табе іх слухаць”.

Мудрасць Дзяругі. Пра яе гаварылі многія. “Мудрасць — гэта розум, злучаны з дабрывей. Розум без дабрыві - хітрасць. Хітрасць жа абавязкова рана ці позна абарочываецца супраць самога хітруна. Таму хітрасць вымушана хавашца. Мудрасць жа адкрытая і надзейная. Яна не падманвае іншых, і найперш амага мудрага чалавека. Мудрасць прыносіць мудрацу добрае імя і трывалае шчасце, прыносіць шчасце надзейнае, шматгадовае і тое спакойнае сумленне, якое самае каштоўнае ў старасці”, — саветкі філолаг, культуролаг, мастацтвазнаўца Дзмітрый Ліхачоў, які быў на пяць гадоў маладзейшы за Аляксандра Дзяругу, у “Пісьмах о добром и прекрасном”, быццам, стварэннем псіхалагічнага партрэта Аляксандра Анісімавіча.

Уладзімір Шоць да гэтага партрэта зрабіў яшчэ некалькі штрышкоў: “Мой сусед быў асаблівым чалавекам. Гаспадарчыя рэчы яго мала хвалілі. Хатнюю гаспадарку вялі жонка і памочніца Аня, якая жыла разам з Дзяругамі, у яе быў пакой з асобным уваходам з вуліцы. Цесць Канстанцін Капусцінскі, які часта прыязджаў з Вільнюса, даглядаў сад і пчалынік.

Дзяруга быў чалавекам для ўсяго горада. Грамадскай асобай. Ён нібыта ўзвышаўся над усім матэрыяльным. Ствараў для маладога пакалення Сморгоні высокадухоўную атмасферу, бо выдатна разумее: нічога з таго, што здбываецца ў маладосці, не праходзіць бяследна.

Аляксандра Анісімавіча высока панілі і вядомы беларускі дыржор, фалькларыст Рыгор Шырма, і музыказнаўца-фалькларыст, этнограф Геннадзь Цітовіч. Яны часта прыязджалі ў Сморгонь да Дзяругі. Па просьбе Аляксандра Анісімавіча я часта хадзіў сустракаць іх на чыгуначны вакзал. Ведаецца, якое самае першае пытанне заўсёды задаваў мне Геннадзь Цітовіч, калі выходзіў з цягніка? “Дзе тут вуліца Дзяругі? Што? Яшчэ няма?” Дзяруга сапраўды быў вартым таго, каб пры жыцці мець вуліцу, названую ў яго гонар. Тым не менш пазней такая вуліца ў Сморгоні з’явілася — і гэта цудоўна”.

Галіна АНТОНАВА
Смаргонь

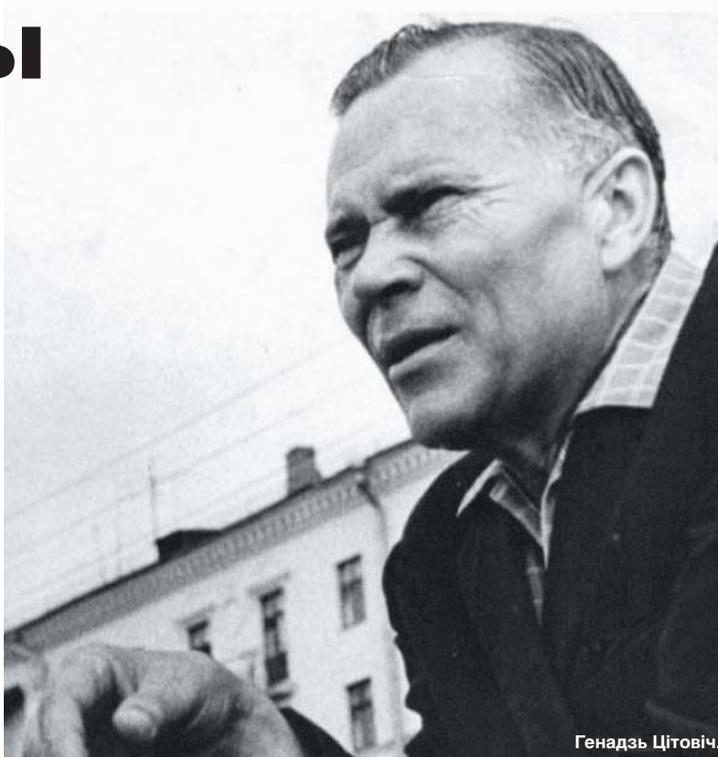
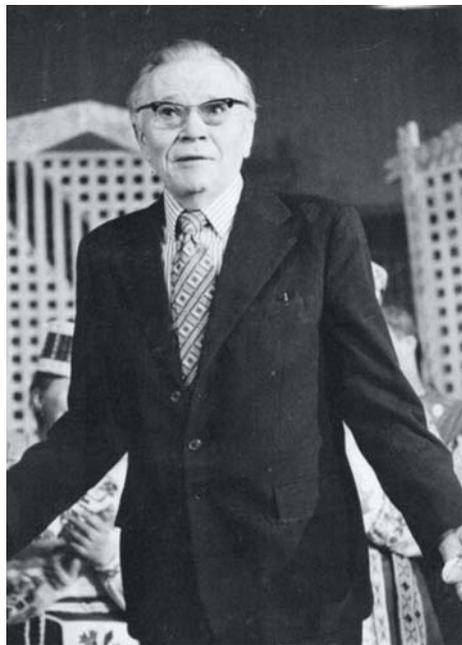
Фота з архіва Уладзіміра Шаця і Зоі Якаўлевай

7 жніўня споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння народнага артыста Беларусі і СССР Генадзя Цітовіча — знакамітага этнографа і хормайстра, чыё прозвішча ўпісана залатымі літарамі ў гісторыю айчынай культуры. Невыпадкава калектыў, якім ён кіраваў 22 гады, цяпер носіць яго імя — Нацыянальны народны хор Беларусі імя Г.Цітовіча.

Са сваім паплекнікам Міхасём Дрынеўскім і артыстамі хору.

Геніяльны даследчык спадчыны

Генадзь Цітовіч.

АГУЛЬНАЕ РАШУЧА ПЕРАВАЖАЕ

Малой радзімай Генадзя Іванавіча была вёска Новы Пагост Міёрскага раёна, што на Віцебшчыне. Менавіта там стартваў самы маштабны праект у яго жыцці — збіранне і запісы беларускіх народных песень. Пачаўшы далзіць фальклорныя экспедыцыі па навакольных вёсках, ён працягнуў свае вандроўкі па рацэ Дзісне. Геаграфія такіх падарожжаў істотна пашырылася, калі ён паступіў у Віленскую кансерваторыю. І працягвалася яшчэ многа гадоў. Усяго было запісана звыш трох тысяч песень.

Пры гэтым даследчык звяртаў увагу на структуру кожнай песні, аналізаваў інтанацыйна-рытмічны склад і тым самым высвятляў характэрныя асаблівасці практычна ўсіх песенных жанраў, якія трывала замацаваліся ў беларускім музычным ландшафце. Цітовіч выступіў адным з піянераў у фундаменталь-

ным вывучэнні беларускай народнай музыкі. Яму належала першынство ў сістэмным паказе агульнага і асаблівага ў архітэктоніцы беларускіх і балгарскіх народных песень, дзе ён пры-

йшоў да высновы, што агульнае рашуча пераважае. Тым самым ён задаў алгарытм аналізу ўзаемасувязі беларускіх народных песень з рускімі, украінскімі, польскімі, літоўскімі.

ПЕРЛІНА ІДЭАЛЬНАЯ ІНТАНАЦЫЯЙ

З 1939 года, як скончыў кансерваторыю і адначасова ўніверсітэт, дзе так-

сама вывучаў этнаграфію, Генадзь Цітовіч кіраваў народным хорам вёскі Вялікае Падлесце Ляхавіцкага раёна Баранавіцкай вобласці. Хор гучна заявіў пра сябе яшчэ да пачатку Вялікай Айчыннай. Спяраша перамог на абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці, затым — на рэспубліканскім. Нарэшце, у чэрвені 1940-га з трыумфам удзельнічаў у Першай дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве. А ўлетку 1945-га — у Днях беларуска-

Аляксандру Свешнікаву. Цьгнем даслоўна: “Асаблівай увагі заслугоўвае хор беларускай народнай песні сяла Вялікае Падлесце Баранавіцкай вобласці (кіраўнік Г.Цітовіч). Гэты хор з’яўляецца сапраўднай перлінай народнага мастацтва. Выкананне хору поўнае невыказанай чароўнасці і цеплыні. Выканаўчая тэхніка хору вельмі высокая, у яго — ідэальная інтанацыя, выключна выразная нюансіроўка”.

На базе гэтага хору і ўзнік у 1952 годзе прафесійны калектыў, які сёння з гонарам называецца Нацыянальным народным хорам Беларусі імя Г.Цітовіча, бо менавіта з Генадзя Іванавіча пачалася гісторыя яго мастацкіх кіраўнікоў. Выконваліся найперш беларускія народныя песні, часцяком — у апрацоўках самага хормайстра. А вось арыгінальных кампазіцый Генадзя Іванавіча ў рэпертуары было мала, перавага аддавалася творам Уладзіміра Алоўнікава, Івана Кузняцова, Юрыя Семянікі і іншых кампазітараў.

Тагачасны калектыў на чале з Г.Цітовічам аб’ездзіў з гастрольямі ўвесь Саветскі Саюз, выступаў у Польшчы, Румыніі, Венгрыі, Канадзе, Балгарыі, Фінляндыі, Францыі. Узніклі і “даччыныя прадпрыемствы”, створаныя з артыстаў хору: вакальныя актэты і квартэты. Апошні, дарэчы, атрымаў назву “Купалінка” і працягвае існаваць дагэтуль — у выглядзе аднайменнага, але больш пашыранага па складу самастойнага фальклорнага гурта Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

НА НОВЫМ ЭТАПЕ

З 1974 года, пакінуўшы працу хормайстра, Генадзь Іванавіч канцэнтруецца на культурна-асветніцкай, навукова-даследчай працы. Галоўным вынікам гэтага новага этапу творчай біяграфіі з’явілася стварэнне “Анталогіі беларускай народнай песні” і кнігі “Пра беларускія песенныя фальклоры”, за якія Цітовіч быў уганараваны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі.

Ён пайшоў з жыцця ва ўзросце 75 гадоў — 21 чэрвеня 1986-га. І ўжо ў 1987-м яго імя было прысвоена хору, якім апошні 45 гадоў кіраваў народны артыст Беларусі, прафесар Міхась Дрынеўскі, з любоўю захоўваючы і плённа развіваючы традыцыі заснавальніка калектыву.

Mixain STRALEЦЬ,
доктар гістарычных навук, прафесар
Брэсцкага дзяржаўнага
тэхнічнага ўніверсітэта

Фота з сайта Нацыянальнага
акадэмічнага народнага хору
Рэспублікі Беларусь
імя Г.Цітовіча

га мастацтва — там жа, у сталіцы СССР.

Адзін з водгукаў быў надрукаваны 8 верасня ў газеце “Правда”. Рэдакцыя дала слова савецкаму хормайстру нумар адзін

Зайшоўшы ў гэтую звычайную мінскую кватэру, адразу адчуваеш пах ладану. Мабыць, ён там пануе заўсёды. Гэтым водарам набрынялі намолёныя стагоддзямі абразы, якімі з падлогі да столі завешаныя сцены стандартнай планироўкі пакою. Тут жа, за сталом з вялізнай цэй-саўсайскай лінзай, іконы літаральна вяртаюцца да жыцця.

Гаспадар імправізаванай майстэрні — рэстаўратар, калекцыянер і мецэнат Ігар СУРМАЧЭЎСКІ — цікавы кожнай з гэтых трох сваіх іпастасяў. У яго “Сезаме” — чаго толькі няма: абразы, найкаштоўныя дакументы ды пячаткі князёў ВКЛ, прадметы даўняга шляхецкага побыту, маляванкі Драздовіча і незлічонае мноства іншых рарытэтаў, якімі выхваляўся бы любы музей — не толькі беларускі, але і замежны.

Ігар СУРМАЧЭЎСКІ:

“Трэба думаць, як захаваць калекцыю для Беларусі”

Ілья СВІРЫН

Ад трафейнай іконы да каралеўскіх пялюшак

— Нядаўна васьм прыдбаў на аукцыёне ў Стэагальме тэя пялюшкі, у якіх хрысцілі шведскую каралеву Сафію Альберціну — сваячніцу Кацярыны II — дзеліцца навінамі калекцыянера. — Спрэчка была нежартоўнай — думаю, гэта вялікі шведскі музей быў маім супернікам. Але я не сквапіўся, і ў выніку апошняга стаўка засталася за мною.

Чалавек грунтоўны і ў меру інтравертны, ён не піяршыцца і не “малюецца” — аднак, у адрозненне ад многіх іншых калекцыянераў, ахвотна дзеліцца сваімі набыткамі з усімі. Вось і зараз, 15 жніўня, у Мірскім замку адкрыецца чарговая выстава з яго збораў, на якой можна будзе ўбачыць і тэя каралеўскія пялюшкі. І прадэманструе яна новы вектар інтарэсаў калекцыянера: як праходзіла дзяцінства ў мінулыя эпохі.

А 10 жніўня падчас вядомага на ўсе ваколіцы прываслаўнага фесту ў гонар Божай Маці ў Дзісне па вуліцах самага маленькага беларускага гораду ўпершыню прайдзе крыжовы ход з адноўленым дзякуючы спадару Ігару абразом. Адправедна, нагодаў для гутаркі нам не бракавала.

“Я НЕ ЎБАЧЫЎ ГЭТАГА У НАШЫХ МУЗЕЯХ”

На пытанне, як сабраць такую калекцыю, спадар Ігар адказава проста: калі вы таксама ахвяруеце гэтай справе гадоў трыццаць жыцця — магчыма, і ў вас сее-тое атрымаецца. Але мяне — чалавека, які хіба маркі ў дзяцінстве збіраў — заўсё-

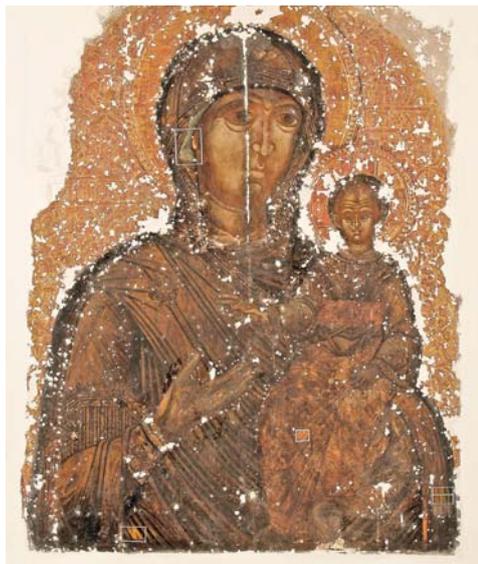
да каштоўнасцяў нашай беларускай мінуўшчыны.

Калекцыянеры таго — яшчэ савецкага — часу былі не менш хітрымі канспіратарамі за мільянера Карэйку. І таму звесткі пра іх захаваліся вельмі няпэўныя. Хаця мой суразмоўца каліва не сумняецца, што збіральнікі старажытнасцяў былі ў нас ва ўсе часы — можа, і зусім не таго ўзроўню, як патрыярхі кітапту Тышкевічаў і Лудкевічаў. Ды і сваім калегам з савецкіх сталі, дзе патаемнае жыццё было куды актыўнейшым, беларускія калекцыянеры яўна саступалі.

— Калекцыя ў нас у той час, вядома, была, але даволі слабенькія, — кажа спадар Ігар.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дзісненская (Смаленская) Адзігітрыя. 1650-я гады. Ікананісец Іван Еўфім’еў Духоўскі (Яраслаўль). Фота да і пасля рэстаўрацыі.

ды цікавіла іншае пытанне: адкуль бяруцца такія ўтрапёныя калекцыянеры? Што становіцца для іх стымулам?

— Пэўна, усё ад маёй бабулі, — пасля хвілі роздуму кажа суразмоўца. — Замест казака ў дзяцінстве яна распавядала мне пра мінулае: як людзі жылі, ува што апраналіся... Так я зацікавіўся гісторыяй — у тым ліку, і ўласнай сям’і. Ведаў, што мае продкі са шляхты, і паступова раскапаў радаслоўную па матчынай (лінія маці майго бацькі — Наркевічы) лініі ажно да 1415 года. Пра Сурмачэўскіх ведаю стагоддзямі так з XVIII. Пасля быў тэатральна-мастацкі, дзе талды выкладаў легендарны мастацтвазнаўца Міхась Раманюк. Лічу яго сваім сапраўдным настаўнікам. І менавіта дзякуючы яму мне пашчасціла сваімі пальцамі дакрануцца

Зразумела, калі эпоха стала мяніцца, калекцыянаванне выйшла на новы якасны ўзровень. Ужо ў першыя гады перабудовы насупраць Масташкага музея адкрылася першая ў Мінску легальная крама антыкварыяту. Менавіта там спадар Ігар набыў сваю першую ікону. А потым, праз нейкі час, пайшоў туды працаваць рэстаўратарам. Так і ўцягнуўся.

— У дзевяностыя ў антыкварную краму часцяком завіталі “малінавыя пінжакі”, і першае, што яны купілі - рускія іконы, — распавядае калекцыянер. — Карцела мне ім сказаць: ну навошта? Вы ж беларусы — гэта раз. Дый, па-другое, расійскіх збіральнікаў ніколі не пераплоніце. Унікальныя палескія абразы талды не надта каціраваліся - яны каштавалі літаральна 10 —

20 долараў. Як і наогул беларуская тэматыка. Памятаю, “Малую падарожную кніжку” Скарыны прапаноўвалі ў тэя гады тысяч за дзесяць - праўда, па тых часах гэта было ў разы больш, чым кватэра ў Мінску. Цяпер, вядома, часы змяніліся, і скарынаўскі першадрок аб’удзешча ўжо ў сотні тысяч “залежных”.

Спадар Ігар быў адным з першапраходцаў: ён ад пачатку збіраў найперш беларускія артэфакты. Прычым самай рознай тэматыкі. Аб’ядноўвае іх, па ягоных словах, хіба прыналежнасць да культуры шляхты. Прычым часам ён і наогул адкрывае новыя тэмы - як у выпадку з матэрыяльным светам дзятніцкага экскурсу у які кожны ахвотны неўдзешча зможа зрабіць у Мірскім замку.

— Ці бачылі вы дзятніцкага бразготкі XIX стагоддзя,

ці ведаеце, ува што спавівалі паўтадовага мацака Пане Каханку? Якія былі каптуркі ў маленькіх шляхцоў? - пытае ён. — Я не сустрэкаў гэтага ў нашых музеях. Хаця тэма ж папраўдзе цікавая. Вось таму і прыклаў свае намаганні, каб яе раскрыць.

Але як гэта зрабіць у нашых варунках, калі аўтэнтычныя артэфакты часоў ВКЛ даўно ўжо згарэлі ці згнілі? Не раз чуў такое ад музейшчыкаў — і не мог з імі не пагалзіцца. Аднак, спрактыкаваны калекцыянер, які ўтрапёна і без выхадных займаецца сваёй справай, урэшце знаходзіць тое, што шукае.

Па словах спадара Ігара, усё пачынаецца з вывучэння тэмы — праз даступныя навуковыя публікацыі, некаторыя з якіх, цалкам верагодна, неўдзешча над-

арыцца магчыма аспрэчыць. Далей, калі твая візія справы ўжо сак-так сфармавалася — самы час наведаць суветную барахолку ў інтэрнэце. Там можна знайсці проціму ўсёго. Аднак ёсць і невялічкі сакрэт: дасведчаны пакупнік шукае не толькі рэчы, але і калекцыянераў.

— Я звычайна найперш прыглядаюся: калі чалавек прадае ўсё запар, ён мне не цікавы, — запрашае на сваю “кухню” спадар Ігар. — А вось калі ты бачыш, што калекцыянер у плане сваёй тэматыкі трапляе акурат у тваё поле... Як, напрыклад, адна сталая кабетка з Англіі, якая факусавалася на дзятніцкіх рэчах двухсотгадовай даўніны... Талды я пішу прыватнае паведамленне, мы распачынаем камунікацыю, знайсцішоўшы агульную мову. І так, слова за слова, мне часцяком удаецца займець не тэя рэчы, якія калекцыянер хацеў “сплавіць”, выстаўляючы для продажу, але нешта куды больш каштоўнае — тое, з чым ён развітвацца раней мо і не збіраўся. Але не змог мне адмовіць.

Яшчэ адна крыніца паступленняў — сўрапейскія “блышныя рынкі”. Прафільтраваны іх уздоўж і ўпоперак, суразмоўца можа даць карысныя парадзі “маладым рыбакам”: вудзіць трэба ў тых мясцінах, дзе ў XX стагоддзі не было сур’ёзных ваенных дзеянняў. Прыкладам, у Вялікабрытаніі ды на поўдні Францыі. Тут шанцы знайсці нешта каштоўнае ў разы большыя, ніж у краях, па якіх пракацілася вайна.

КВЕТКІ “ПОЛЯ ЦУДАЎ”

Зрэшты, дзівосныя знаходкі здараюцца і ў нас. Спадар Ігар прыгадвае, як неак яму прапанава-

лі наверх ад штандарта з гербам ВКЛ. Прадавец і сам не ведаў, што патрапіла — воляй выпадку — яму ў рукі, а вось пільнае вока калекцыянера адразу ж разгледзела на тым кавалку паржаўленага жалеза герб Агінскіх “Брама”. Далей удакладняльнае пытанне — адкуль? Няпэўны адказ — “аднекуль з-пад Сталовічаў” — для знаўцы адразу расставіў ссе кропкі над “і”. Калекцыянер не вагаючыся дастаў з кішні 500 долараў, разумеючы, што за такі рарытэт гэта вельмі памыслыная цана.

Справа ў тым, што менавіта ў Сталовічах (шапер гэта вёска ля Баранавічаў, хаця тады хутэй Баранавічы былі ля Сталовічаў) у 1771 годзе адбылася адна сумная для нас гістарычная падзея. Вялікі гетман ВКЛ Міхал Казімір Агінскі прыняў бок мясечнай Барскай канфедэрацыі — і неўзабаве пацярпеў паразу ад куды больш спрактыкаванага ў ваеннай справе Аляксандра Суворова. Кажуць, “гетман-кларнет”, як яго называлі зласліўцы, у момант раптоўнага нападу супраціўніка акурат працаваў над новай операй. Так або не — але факт у тым, што ягонае войска (“А там быў і мой продка” — удакладняе спадар Ігар) разбілі ўшчэнт.

Адпаведна, наверх сцягу Агінскага — артэфакт унікальны! Калі б удалальнік знаходкі трохі ведаў гісторыю, ён бы, пэўна, дадаў да сваёй цаны хаця б адзін нулік.

Зрэшты, удалыя пакупкі часам удаецца зрабіць і на замежных аўкцыёнах — і тут гутарка ўжо найперш пра сімвалічны капітал. Для кагосьці каралеўскай прывілей XVII стагоддзя на будаўніцтва мінскай Святадухаўкі — гэта проста стары дакумент. Але для мінчукоў, натуральна, яго каштоўнасьць куды большая.

— Дый што тут — неяк патэлефанавуў мне “свой чалавек” з выдомай барохалкі “Поле чуду”, — распавядае спадар Ігар. — Маўляў, тут нейкі дзед прынёс скручаны ў сто разоў вялізны абраз і кажа: хлопцы, калі не возьмеце, дзе заўтра ў печцы спало. І выяўляецца, што гэта вельмі каштоўная ікона.

Такім самым чынам калекцыянеру ўдалося прыдбаць і абраз XVIII стагоддзя, які належаў мінскаму ваяводу Адаму Хмару — ад ягонай сядзібы ў Сёмкаве засталася хіба пачэрччэныя сцены. Спадар Ігар тады выйшаў на хлопцаў з-пад Маладзечна, якія знайшлі нешта цікавае на гарышчы бабулі.

Калекцыянер дапоўніў каршун праз веданне кантэксту. Фамільнай спачывальняй роду Хмараў быў касціёл у Дубраве бліз Маладзечна. У савецкія часы яго зачынілі, мясцовыя

жыхары разабралі сакральныя рэчы па хатах. У адрозненне ад іншых храмаў, той касціёл у новую эпоху да жыцця не вярнуўся: ён пагарэў у 80-ыя праз нядбайства студэнтаў, якія прыехалі “на бульбу”, і з таго часу стаіць у руінах. Таму ікона так і засталася на гарышчы. Урэшце бабуля памерла, а цікаўныя ўнукі знайшлі абраз і вырашылі “не прагадаць”...

— Яны меліся везці яго ў Маскву, каб прадаць я мага даражэй, — кажа спадар Ігар. — Але пабачыўшы на абразе ваты з гербам Хмараў, я прапанаваў тым хлопцам добрую цану, і яны пагадзіліся.

Кашуля і каптурок немаўляці. Францыя. Першая чвэрць XIX стагоддзя.

“КАТЭДЖАМ ДУШУ НЕ ЎРАТУЕШ”

Як вы самі бачыце, механізм калекцыянавання мае тактычныя сакрэты — але стратэгічна ён просты і базуючы найперш на ўпартасці. Зрэшты, і тут пасярод будняў часам здараюцца сапраўдныя цуды. Дзякуючы аднаму з іх мой суразмоўца атрымаў поўнае права прымершчы на сябе пачэсны эпітэт “мецэнат”.

Усё пачалося, калі яму патэлефанавуў знаёмы дылер з Расіі і паведаміў: да яго патрапіла ікона, як падаецца, датычная да нашых земляў.

— Я адразу зразумеў, што гэта сапраўдная перліна — Полацкая Божая Маці, — распавядае спадар Ігар. — Еўфрасінні яе даслалі з самога Эфэсу! Арыгінал быў у ўласнасці Рускага музея, і калі мітрапаліт Філарэт загарварыў пра ягонае вяртанне, гэта выклікала дужа нервовую рэакцыю. А тут — не істакі, вядома, але спіс канца XVI стагоддзя. Таксама рэч унікальная!

Неўзабаве калекцыянер высветліў імаверны “жыццёвы шлях” абраза. Арыгінал патрапіў у расійскі гарадок Таропец, хутэй за ўсё, пасля захопу Полацка Іванам Жалівым у часе Лі-

вонскай вайны. А потым маскоўскі цар халдзіў і на Ноўгарад Вялікі, таксама зніштожыўшы яго ўшчэнт. Чакалі яго ў Таропцы, ведаючы паталагічную “набожнасьць” — і тую самую лютую жорсткасць — Івана. Разумелі, што найперш ён забірае каштоўныя абразы. Таму загалда замовілі мясцоваму “багамазу” зрабіць копію самага-самага каштоўнага, пасля чаго іставік быў надзейна схаваны. Але Таропшу папшчасліва: цар туды так і не дабраўся.

Пасля рэвалюцыі арыгінал патрапіў у Раскі музей і дасоль з’яўляецца глейбай для спрэчак — удзельнічаць у якіх нам проста без сэн-

Пячатка з гербам Ваньковічаў. Канец XVIII стагоддзя.

су. А вось копія... Копія сёння — на “гістарычнай радзіме”, у полацкім Спасе-Ефрасіннеўскім манастыры. Як яна туды патрапіла? Гэта асобная гісторыя ў і без таго невялікай “біяграфіі” іконы.

— Пасля таго, як у трыццаты тарапецкі сабор закрылі, абраз апынуўся ў нейкай бабкі на гарышчы. Я выкупіў яго ў Маскве, прывёз мяне сюды, — спадар Ігар абводзіць рукамі сваю спілную кватэрку. — І неўзабаве, памятаю, завітаў да мяне рэстаўратар ікон, звязаны з Беларускай праваслаўнай царквой. Пабачыў абраз — і ў яго ажно сківіца адвісла. Адразу тэлефануе Уладзьку Філарэту. А было тое недзе а восьмай раніцы. І ўжо праз пятынашч хвілін мітрапаліт прымае нас у сваёй рэзідэнцыі — балазе, ад мяне тут зусім блізнячка. Яму не трэба было глумачыць каштоўнасьць знаходкі — ён і сам шудоўна яе ўсведамляў. Потым з полацкімі манахнямі мы наведаліся ў Таропец — і пачулі там ад башошкі, што той абраз даўно ўжо шукаюць, і ёсць бізнесмены, гатовыя

выкупіць яго за 10 мільёнаў долараў. І ўсё ў гэты момант паглядзелі на мяне...

Аднак у выніку абраз усё ж апынуўся ў Полацку. Спадар Ігар не толькі прыняў рашэнне бескаштоўна ахвяраваць яго манастыру, але нават сам уклаўся ў рэстаўрацыю.

— Тады ўсе здзівіліся, што я — па веравызнанні каталік — на такое пайшоў, — прастадушна прызнаецца ён. — Ці быў пакутлівы выбар? Ну, не без гэтага. Многія з тых, хто поплеч са мною займаецца антыкварыятам, ужо шыкоўныя катэджы сабе пабудавалі, а я... Але ў такіх выпадках заўсёды ўзгадваю той абраз з маёй калекцыі,

Наверхшта штандарта з гербам “Брама” князя Міхаіла Казіміра Агінскага. 1770-я гады.

дзе арханёл Міхал узважае на шлях нашых ўчынкi. І тады ты выразна разумеш, што катэджамі сваю душу не ўратуеш. Мы ж смяротныя, таму варта ўвесь час дбаць пра вечнае.

АДКУЛЬ ПРЫПЛЫЎ АБРАЗ?

Так перакананы каталік Ігар Сурмацкі стаў праваслаўным мецэнатам. І нейкі чынам лёс звязваў яго з незаслужана пакрыўджаным гісторыі гарадком Дзісна — некалі буйным рэлігійнальным цэнтрам, а цяпер, на жаль, “узбочынай”. Усё пачалося з таго, што ў мясцовым храме ён убачыў ікону Божай Маці — куды старэйшую за сам храм. Вернікі шануюць яе асабліва, штогод прысьвячаючы ёй фэст. Але ж стан абраза выклікаў у адмыслоўца трывогу. Зразумела, у прыхода грошай на рафесійную рэстаўрацыю не было. І тады калекцыянер прапанаваў мясцовому башошцы айцу Генадзію сваю дапамогу. Таніроўку рабіў сам — натуральна, бясплатна. А іншыя працы аплаліў з уласнай кішні.

— Я ўсё заклікаю не шкадаваць грош на прафесійную рэстаўрацыю, — кажа ён. — Вельмі прыкра, калі каштоўны абраз трапляе ў рукі аматараў, здатных незва-

ротна яго сапсаваць набытым у бліжэйшай краме кледам ПВА. І такіх прыкладаў я ведаю вельмі шмат. Часяком чую, што ёсць “добры хлопец”, які раскрыве абраз за сто долараў. Не верце такім хлопцам! Насамрэд аджыватны кошт — гэта тысячы пняч.

Тут, на жаль, варта канстатаваць вельмі важную праблему. Гутарыў пра яе некалі са светлай памяці айцом Аляксандрам Марозавым. Перад тым, як прыняць пакутліваю смерць ад “антысакцыяльнага элементу” — які ён сам, паводле наказу Хрыстовага, і прыгуляў — башошка літаральна сваімі рукамі адражаў унікальны двухузроўневы храм XVIII стагоддзя ў Смалінах, надкупны роспіс у якім увайшоў ва ўсе энцыклапедыі беларускага мастацтва. Рабіў што мог і як умеў. Бо паколькі прыход — “паўтары бабш”, аджыватную рэстаўрацыю (ці хаця б нават яе праект) такога складанага і каштоўнага помніка ён сам ніколі не аджухае. А дзяржфінансаванне ў такіх выпадках не прадулжае ў прынышле, бо аб’ект — не ў дзяржаўнай уласнасці. Карацей, тут ёсць пра што задумацца.

...Між тым, раскрылася і гісторыя дзісенскага абраза: дасоль яна была хіба легендарная — прыплыў сам

Вітавы кубак графа Кісаверы Браніцкага. 1760-я гады.

па рэчцы... Раней мастацтвазнаўцы лічылі ікону беларускай, мясцовай. Ды, як настойвае калекцыянер, усё было куды складаней.

— Пабачыўшы яе сваім трохі ўжо спрактыкаваным вокам, адразу зразумеў, што яна аднекуль з цяперашняй Расіі. Як потым высветлілася, Яраслаўская школа, — распавядае ён. — Але хвалявала мяне і іншае пытанне: як ікона патрапіла ў Дзісну? Як выявілася, у 1661 годзе непадалёк ад горада адбылася бітва, дзе два маскоўскія палкі былі разбіты ўшчэнт. А кожны з іх меў шудтворны абраз — і яны сталі трафэямі войскаў ВКЛ. Зрэшты, і легенда “прыплыў па рацэ” — не такая насамрэч і беспасадкавая. Як я высветліў, абоз ваяводы Хаванскага быў атакаваны нашымі войскамі акурат на пераправе праз Дзвіну...

А далей суразмоўца пераносіцца са сферы гісторыі

ў метафізіку. І апелюе пры гэтым да ўласнага досведу. Дзісенская Адзігитрыя здавён славілася як ікона шудтворная. І спадар Ігар сёння гатовы гэта пацвердзіць:

— Калі я пачаў яе таніроўку, акурат рыхтаваўся да аперацыі па выдаленні шчытападобнай залозы. Здароўе я сапсаваў у дзевяностыя, калі падчас рэстаўрацыі праз тагачасную нішчыміну выкарыстоўваў дужа шкодны кінаклэй. І вось, я ўжо прапіў належны курс піілука, наведлаў патрэбны перад аперацыяй кансультацыі... Але калі скончыў працу дзевяць ікон назад у Дзісну — раптам адчуў сабе куды лепей! Потым і аналіз засведчыў, што справа з гармонамі нармалізавалася.

Атрымаўшы такую падзяку з вышняй, спадар Ігар працягнуў і далей супрацоўнічаць з прыходам у Дзісну. Найперш ён намовіў святароў і вернікаў больш не выносіць той каштоўны абраз на крывыя ходы, які можа адбывацца ў рознае надвор’е. А потым знайшоў у царкве замену — іншую Адзігитрыю, ужо пачатку XX стагоддзя. Яна патрапіла ў Дзісну з Ві-

льні пасля нямецкага наступлення 1915 года, калі ўсё губернскае начальства было вымушана эвакуавацца. Абраз быў у вельмі дрэнным стане, рэстаўрацыю спадар Ігар рабіў часткова сам, а часткова — за ўласныя сродкі.

— Бывае, праца спорыцца, — распавядае рэстаўратар. — Але часам яна забірае багата сіл, і ты пачуваешся бы вышніты лімон. Калі адчуваю, што ікона “не ідзе”, адкладаю яе ды бяруся за іншую. Да ікон наогул не было без натхнення прыступаша.

“Вы не ўяўляеце, якія ёсць калекцыі ў нашых прыватнікаў, — кажа суразмоўца. — Але пакуль далёка не кожны прагне іх паказваць. На жаль.”

Няма сумневу, што першыя крокі сустрачаў дзяржаўны музей і калекцыянеры ўжо зрабілі. Прыкладам, не так даўно Нацыянальны гістарычны музей зладзіў вялікі праект, які хаця б трохі прыладкрыў тыя багаціш, што тояцца ў прыватных калекцыях.

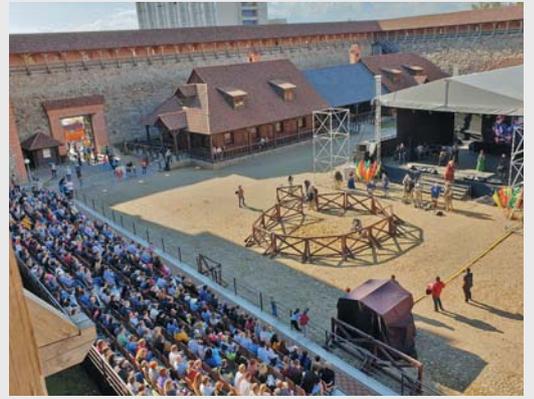
Ды, як падаецца, гэта толькі пачатак руху. І перспектыва тут шматгабачальная — калі параўнаць пуставатыя музеі (асабліва новыя) і набытыя скарбамі клады ў кватэрах.

— Я ж ужо не такі і маляды хлопец, вось пахіў і задумваюся: а каму дастанецца тое, што мне ўдалося, і легенда “прыплыў па рацэ” — не такая насамрэч і беспасадкавая. Як я высветліў, абоз ваяводы Хаванскага быў атакаваны нашымі войскамі акурат на пераправе праз Дзвіну...

"Меч Лідскага замка"

Тут звінелі мячы і гучала сярэднявечная музыка...

Да Дня святкавання горада Ліды 1 жніўня прайшоў традыцыйны, брэндавы для горада Ліды рыцарскі турнір "Меч Лідскага замка", арганізаваны Лідскім раённым цэнтрам культуры.

Сёлета мерапрыемства ўключала пешыя рыцарскія баі адзін на адзін на розных відах зброі. Уздзейнічалі ў баях рыцары клуба гістарычнай рэканструкцыі "Вількамір" з Мінска. Турнір атрымаўся відовішчым і пакінуў у глядачоў яркія ўражанні ад сустрэчы з эпохай Сярэднявечча.

Падтрымлівалі баявы дух рыцараў і настроівалі шматлікіх глядачоў на сярэднявечны лад выступленні даўніх сяброў турніру - гурта сярэднявечнай музыкі "Hardwood".

Былі ў замкавым двары час і месца і для майстар-класа па сярэднявечных танцах, і для фотасесіі.

Фота прадастаўлены арганізатарамі турніру

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКАЯ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.

Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"

■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"

■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"

■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"

■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"

■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

■ "Сусвет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

■ Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013).

Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 30 жніўня.

■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада" ("дыялог" твораў розных эпох, відаў і стылістычных кірункаў) — да 10 жніўня.

■ Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.

■ Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляраў 2020 года "Пльнь часу" (у рамках праекта "Нашы калекцыі").

■ Выстава твораў вядомага беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага (19.07.1950 — 16.05.2013)

"Яго зямля, яго людзі", прымеркаваная да 70-годдзя з дня яго нараджэння — да 23 жніўня.

■ Сумесны культурна-

адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВИЧУ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча Magnificat — да 22 верасня.

■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразнага традыцыйнага руніка.

■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы

роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Дакрананне" — да 16 жніўня.

■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.

■ Выстава работ мастадога мастака Ксеніі Сушы "Дакрананне" — да 16 жніўня.

Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая Брама:

■ Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Караліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пяне Каханку".

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".

■ Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар..."

■ "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне

+ 375 17 286 07 97

і па тэлефоне/факсе

+375 17 334 57 41

альбо пішыце на электронны адрас

kultura@tut.by!

■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.

■ Музейная фоталяўка.

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.

■ Выстава "Павел Бондар і яго школа" — да 8 жніўня.

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

■ Персанальная выстава Уладзіміра Гладкова "Далёкае і блізкае" — да 17 жніўня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Праспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможаў, 5.

Вуліца Рабароўская, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").